

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด แนวปฏิบัติเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ต้องขัง ที่มีต่อการจัดการศึกษาในเรือนจำ จังหวัดมหาสารคาม โดยนำเสนอหัวข้อตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดของความคาดหวังและแนวคิดความพึงพอใจ
2. แนวคิดการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน
3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
4. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน
5. บริบททั่วไปของเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดของความคาดหวังและแนวคิดความพึงพอใจ

1. แนวคิดความคาดหวัง

นักวิชาการและผู้รู้หลายท่าน ได้ให้แนวคิด และให้ความหมายของความคาดหวังไว้ ดังนี้

แนวคิดในการอธิบายความคาดหวังของ รอตเตอร์ (Rotter) แบ่งเป็น 2 ประการ คือ ความคาดหวังเฉพาะกับความคาดหวังทั่วไป ซึ่งความคาดหวังเฉพาะ (Specific expectancies) สะท้อนให้เห็นประสบการณ์ที่ได้รับจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในอดีตกับความคาดหวังทั่วไป (Generalized expectancies) ซึ่งเป็นผลรวมของประสบการณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ที่คล้ายคลึงกันหรือเกี่ยวข้องกัน (สุริย์ กาญจนวงศ์. 2549 : 58 ; อ้างถึงใน ปิยะรัตน์ เจริมไพศาล และคณะ. 2551 : 6) ในขณะที่ สันติชัย คำสมาน (อ้างถึงใน สุภักฎาณี สุขสำราญ. 2544 : 16) ได้อธิบายความคาดหวังในลักษณะของการเป็นทฤษฎีช่วยตัดสินใจในการกระทำว่ามีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความคาดหวัง 2 ประการ คือ พิจารณาเป้าหมายที่จะไปสู่สิ่งที่มีคุณค่ามากน้อยเพียงไร (Valance) และพิจารณาว่า สิ่งที่จะกระทำสามารถคาดหวังให้ไปถึงจุดหมายได้

เพียงไร (Expectancy) โดยทั้ง 2 ประการนี้มีความสัมพันธ์กัน และความคาดหวังในการทำงาน ผู้เป้าหมายนี้ได้มีแนวคิดสำคัญตามทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย (Goal – Setting Theory) เสนอโดย เอ็ดวิน ล็อก (Edwin Locke ; อ้างถึงใน สุภักฎาณี สุขสำราญ. 2544 : 16) ที่เห็นว่าจิตใจของมนุษย์เรานั้น โดยธรรมชาติจะถูกกระตุ้นโดยเป้าหมาย (Goal) ให้ต้องแสดงพฤติกรรมตามเป้าหมาย และความตั้งใจของตน เพื่อนำสู่การบรรลุเป้าหมายเมื่อศึกษารายละเอียดด้านองค์ประกอบความคาดหวังแล้ว แนคเลอร์ และลอว์เลอร์ (Nacler and Lawler ; อ้างถึงใน สังเวียน อ่อนแก้ว. 2536 : 65) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคาดหวังไว้ 3 ประการ คือ

1. การคาดหวังเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น บุคคลจะมีพฤติกรรมอย่างไร จะขึ้นอยู่กับในใจเขามีการคาดหวังอย่างไรเกี่ยวกับผลที่ติดตามมา เช่น คนที่คาดหวังว่าถ้าเขามีการผลิตเพิ่มขึ้นเขาจะได้รับการยกย่อง เขาก็จะตัดสินใจทำงานหนักขึ้น แต่ถ้าเขาคาดหวังว่าแม้มีการผลิตเพิ่มขึ้น เขาก็จะไม่ได้ประโยชน์อะไรเพิ่มขึ้นเลย เขาก็จะไม่ทุ่มเทให้กับงานเป็นพิเศษแต่อย่างใด

2. ความพอใจหรือคุณค่าของผลที่เกิดขึ้น ผลที่เขาคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นนั้น ได้ก่อให้เกิดความพอใจหรือมีคุณค่าแก่เขาเพียงใด เช่น คนที่คาดหวังว่าถ้าเขาทำงานหนักขึ้นเขาจะได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น ซึ่งจะสร้างความพอใจแก่เขามาก แต่ถ้าการทำงานหนักขึ้นทำให้เขาได้ค่ายกย่องชมเชยซึ่งไม่ใช่เงิน ก็จะทำให้เขามีความพอใจน้อย

3. ความคาดหวังเกี่ยวกับกำลังความพยายามกับผลการปฏิบัติงาน ความคาดหวังของบุคคลเกี่ยวกับความยุ่งยากในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลนั้นว่าจะปฏิบัติงานดังกล่าวนี้หรือไม่

1.1 ความหมายของความคาดหวัง

สุรางค์ จันทร์เอม (2542 : 128) กล่าวว่าความคาดหวัง คือ อันดับของจุดหมายที่ตั้งไว้เป็นความคาดหวังที่น่าจะเป็นไปได้ ชีวิตของคนเราทุกคนย่อมขึ้นอยู่กับความคาดหวังด้วยกันทั้งสิ้น พฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกในปัจจุบัน เราย่อมคาดหวังผลในอนาคต ฉะนั้นความคาดหวังจึงเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีตของบุคคล

รักชนก โสภาศิส (2542 : 68-69) กล่าวว่าทฤษฎีความคาดหวังมีอยู่หลายฉบับที่นักทฤษฎีแต่ละคนนำเสนอ โดยมีสาระที่ต่างกันเล็กน้อยแต่ฉบับที่รู้จักยอมรับกันมากเป็นของ วรูม (Vroom) และฉบับของ พอร์เตอร์ (Porter) กับลอว์เลอร์ (Lawler) ที่เห็นพ้องกันว่าแรงจูงใจเป็นผลที่เกิดมาจากความเชื่อ 3 ประการ ของมนุษย์ ได้แก่

วรูม (Vroom. 1970 : 91-103) กล่าวถึงความคาดหวังในทฤษฎี Valence, Instrumentality and Expectancy (V.I.E) ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. V มาจากคำว่า Valence หมายถึง ความพึงพอใจของมนุษย์ที่มีต่อผลลัพธ์ (Outcomes) ของการกระทำ ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดของความพึงพอใจของมนุษย์ ระดับของความพึงพอใจที่มนุษย์คาดหวังว่าจะได้จากผลลัพธ์นั้นๆ ไม่ใช่เกิดจากการเห็นคุณค่าที่แท้จริงของผลลัพธ์นั้นเสมอไป เช่นมนุษย์เลือกทำงานด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเพราะต้องการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น ต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม หรือต้องการค่าจ้างที่สูง ไม่ใช่เลือกทำงานเพราะว่างานนั้นมีคุณค่าตามอุดมคติ อาจกล่าวได้ว่าความพยายามในการทำงานนั้น จากผลลัพธ์หลายอย่างทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. I มาจากคำว่า Instrumentality หมายถึง ความเชื่อถือ วิธีการในการเชื่อมโยงผลลัพธ์อย่างหนึ่งไปสู่ผลลัพธ์อีกหลายอย่าง เช่น นักเรียนเชื่อว่า การเรียนจะเป็นวิธีการไปสู่การสอบได้ การสอบได้เป็นวิธีการที่นำไปสู่การได้รับประกาศนียบัตร ประกาศนียบัตรจะนำไปสู่การบรรจุเข้าทำงาน

3. E มาจากคำว่า Expectancy หมายถึง การคาดการณ์จากความเชื่อว่าผลลัพธ์จะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เช่น ถ้ามนุษย์มีความเชื่อมั่นว่าจะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ย่อมทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งเป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจที่จะตัดสินใจเลือกทำอะไรและทำอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้

ฟินน์ (Finn. 1921 : 15-16) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง การประเมินค่าบุคคลหรือตนเองด้านจิตวิญญาณ และใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมที่จะมีต่อบุคคลที่ตนคาดหวังหรือตนเอง ในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง

เศคโค (Cecco. 1967 : 80-82) กล่าวว่า การกำหนดความคาดหวังของบุคคลขึ้นอยู่กับประสบการณ์เพราะความคาดหวังเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด และการคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งนั้นๆ อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ และเป็น การประเมินค่าโดยใช้มาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัด การคาดการณ์หรือคาดหวังของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความเข้าใจ และการเห็นค่าของความสำเร้จ

เกตเซลส์ (Getzels. 1968 : 45-47) กล่าวว่า ความคาดหวังของบุคคลย่อมแตกต่างกันไปเพราะคนเราต่างมีความคิดและความต้องการแตกต่างกัน พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปด้วย

ซัน (Son. 1988 : 21) กล่าวว่า ความคาดหวังเป็นเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า และเชื่อว่าบางสิ่งบางอย่างจะเกิดขึ้น หรือเป็นความเชื่อว่าบางสิ่งบางอย่างควรจะเกิดขึ้น หรือ อาจจะเกิดขึ้น

เคลย์ (Clay. 1988 : 252) กล่าวถึงความคาดหวังต่อการกระทำ หรือ สถานการณ์ว่าเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอนาคตที่ดี หรือเป็นความมุ่งหวังที่ถึงมาเป็นระดับ หรือค่าความน่าจะเป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มุ่งหวังไว้

มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford University. 1989 : 281) ให้ความหมายของความคาดหวังว่า เป็นสภาวะทางจิตซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือเป็นความคิดเห็นอย่างมี วิจารณ์ญาณของบุคคลที่คาดคะเน หรือคาดการณ์ล่วงหน้าต่อบางอย่างว่าควรมี ควรจะเป็น หรือควรจะเกิดขึ้น

จากความหมายความคาดหวังข้างต้นสรุปได้ว่า ความคาดหวังเป็น ความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของตนในการตัดสินใจสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ที่จะ ไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดหรือต้องการให้เป็นไปตามความต้องการของตน

1.2 แนวคิดความพึงพอใจ

การศึกษาถึงความพึงพอใจมักนิยมศึกษากันใน 2 มิติ คือ มิติในด้าน ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน (Job Satisfaction) หรือผู้ให้บริการ (Service Provider) และมิติ ในด้านความพึงพอใจในการรับบริการ (Service Satisfaction) หรือผู้รับบริการ (Customer) ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ในฐานะที่เป็นผู้ให้บริการ ทางการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง และศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้ต้องขังที่มีต่อการจัดการศึกษาใน เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ในฐานะที่เป็นลูกค้า หรือผู้รับบริการทางการศึกษา โดยมีผู้ให้ ความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

1.2.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ (Gratification) ตามความหมายของพจนานุกรมทางด้าน พฤติกรรม ได้ให้ความจำกัดความไว้ว่าหมายถึง ความรู้สึกที่ดีมีความสุข เมื่อคนเราได้รับ ผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมาย (Goals) ความต้องการ (Need) หรือแรงจูงใจ (Motivation)

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2531 : 62) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจของ ประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมว่า หมายถึง ทศนคติเชิงปฏิฐาน และเชิงนิเสธของประชาชน ที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม

อเนก กลยาณี (2542 : 13) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีต่อการทำงานนั้นๆ

กาญจน์ เรืองมนตรี (2543 : 1) ให้ความหมายว่าเป็นความรู้สึก เช่น ความรู้สึกรัก ความรู้สึกชอบ ภูมิใจ สุขใจเต็มที่ ยินดี ประทับใจ เห็นด้วย อันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน มีการเสียสละ อุทิศแรงกาย แรงใจ และสติปัญญาให้แก่งานอย่างแท้จริง

มณี โพธิ์เสน (2543 : 12) ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจ ไว้ว่า ความรู้สึกยินดีเจตคติที่ดีของบุคคลเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของตน ทำให้เกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้นๆ

นนท์ ภัคดีพันธ์ (2547 : 14) ให้ความหมายของความพึงพอใจ ไว้ว่า หมายถึงความรู้สึกหรือทัศนคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการของบุคคลทั้งด้านร่างกาย และจิตใจทำให้บุคคลเกิดความรู้สึก รัก ชอบ ยินดี และมีความสุข เมื่อกิจกรมนั้นๆ บรรลุเป้าหมายความต้องการของตนเอง

มงคลชัย รัตนอ่อน (2547 : 13) ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจ ไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกที่ดี หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลนั้นๆ เมื่อได้รับการตอบสนอง ความมุ่งหวัง และความต้องการของตนทำให้เกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้นๆ

วราภรณ์ บุตรพรม (2547 : 11) ได้กล่าวถึงความหมายของความพึงพอใจ ไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนะของบุคคลอันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและสิ่งจูงใจ เป็นสภาพความรู้สึก ชอบพอใจของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งจะปรากฏทางพฤติกรรมและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำกิจกรรมต่างๆ

เดลเลีย (D' Elia. 1972 : 173) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลในด้านความพอใจ หรือเป็นสภาพของบุคคลว่าชอบมากหรือชอบน้อยเพียงไร

สรุปได้ว่าความพึงพอใจคือ สิ่งที่เราควรจะเป็นไปตามความต้องการ ความพึงพอใจจึงเป็นผลของการแสดงออกของทัศนคติของบุคคลอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีประสบการณ์ที่มนุษย์เรา ได้รับ อาจจะมากหรือน้อยก็ได้ และเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ก็จะเกิดความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่พึงพอใจ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งนั้นสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบเป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจ

1.2.2 ลักษณะความพึงพอใจ

ความพึงพอใจในการบริการมีความสำคัญต่อการดำเนินงานบริหาร ให้มีความเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีลักษณะทั่วไป ดังนี้

1) ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด บุคคลจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบตัว การตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลด้วยการ ได้ต่อกับบุคคลอื่นและสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันทำให้แต่ละคนมีประสบการณ์ การรับรู้ เรียนรู้ สิ่งที่จะได้รับการตอบสนองแตกต่างกันไป ในสถานการณ์การบริการก็เช่นเดียวกัน บุคคลรับรู้หลายสิ่งหลายอย่างเกี่ยวกับการบริการไม่ว่าจะเป็นประเภทของการบริการหรือคุณภาพของการบริการซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับจากการสัมผัสบริการต่างๆ หากเป็นไปตามความต้องการของผู้รับบริการ โดยสามารถทำให้ผู้รับบริการได้รับสิ่งที่คาดหวังก็ย่อมให้เกิดความรู้สึกและพึงพอใจ

2) ความพึงพอใจเกิดจากการประเมินความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงในสถานการณ์บริการก่อนที่ลูกค้าจะมาใช้บริการใดก็ตาม มักจะมีมาตรฐานของการบริการนั้น ไว้ในใจอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งมีแหล่งอ้างอิงมาจากคุณค่าหรือเจตคติที่ยึดถือต่อบริการ ประสบการณ์ดั้งเดิมที่เคยใช้บริการ การบอกเล่าของผู้อื่น การรับข้อมูล การรับประกัน บริการจากการโฆษณา การใช้คำมั่นสัญญาของผู้ให้บริการเหล่านี้ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้รับบริการใช้เปรียบเทียบกับบริการที่ได้รับ ในวงจรของการให้บริการ ตลอดจนช่วงเวลาของความจริง สิ่งที่ผู้รับบริการได้รับรู้เกี่ยวกับการบริการก่อนที่ได้รับบริการ คือ ความคาดหวังในสิ่งที่คิดว่าควรจะได้รับ (Expectations) นี้ มีอิทธิพลต่อช่วงเวลาของการเผชิญความจริง หรือการพบปะระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการเป็นอย่างมาก เพราะผู้รับบริการจะประเมินเปรียบเทียบสิ่งที่ได้รับจริงในกระบวนการบริการที่เกิดขึ้น (Performance) กับสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ หากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามคาดหวังถือว่าการยืนยันที่ถูกต้อง (Confirmation) กับความคาดหวังที่มีผู้รับบริการย่อมเกิดความพึงพอใจต่อการบริการดังกล่าว แต่ถ้าไม่เป็นไปตามที่คาดหวังอาจจะสูงหรือต่ำกว่า นับว่าเป็นการยืนยันที่คาดเคลื่อน (Disconfirmation) ความคาดหวังดังกล่าวทั้งนี้ช่วงความแตกต่าง (Discrimination) ที่เกิดขึ้นจะชี้ให้เห็นระดับความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจมากน้อยได้ ถ้าข้อยืนยันเบี่ยงเบนไปในทางบวก แสดงถึงความพอใจ ถ้าไปในทางลบแสดงถึงความไม่พอใจ

1.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ

ศิริพร ตันติพุลวินัย (2538 : 5-8) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการไว้ว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของผู้รับบริการต่อการให้บริการซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการที่สำคัญๆ ดังนี้

1) ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการบริหารการบริการและผู้อนุมัติการล้วนเป็นบุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานบริการ ให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจทั้งสิ้น ผู้บริหารการบริการที่วางนโยบายการบริการ โดยคำนึงถึงความสำคัญของลูกค้าเป็นหลักย่อมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจได้ง่ายเช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติงานหรือพนักงานบริการที่ตระหนักถึงลูกค้าเป็นสำคัญ แสดงพฤติกรรมบริการและสนองบริการที่ลูกค้าต้องการความสนใจอย่างเอาใจใส่อย่างเต็มที่ด้วยจิตสำนึกของการบริการ

2) ขบวนการบริการ มีวิธีการนำเสนอบริการ ในขบวนการบริการเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ประสิทธิภาพของการจัดการระบบการบริการส่งผลให้การปฏิบัติงานบริการแก่ลูกค้า มีความคล่องตัวและสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้อง มีคุณภาพ เช่น การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาจัดระบบข้อมูลของการสำรองห้องพัก โรงแรม หรือสายการบิน การใช้เครื่องฝาก – ถอนเงินอัตโนมัติ การใช้ระบบโทรศัพท์อัตโนมัติ การโอนสาย – รับสาย ในการติดต่อองค์การต่างๆ เป็นต้น

3) สถานที่บริการ การเข้าถึงการบริการได้สะดวกเมื่อลูกค้ามีความต้องการย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการบริการ ทำเล ที่ตั้งและการกระจายสถานที่บริการให้ทั่วถึงเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้า จึงเป็นเรื่องสำคัญ

4) สภาพแวดล้อมของการบริการ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ลูกค้ามักชื่นชมสภาพแวดล้อมของการบริการเกี่ยวข้องกับการออกแบบอาคารสถานที่ ความสวยงามของการตกแต่งภายในด้วยเฟอร์นิเจอร์ และการให้สีสันการจัดแบ่งพื้นที่สัดส่วนตลอดจนการออกแบบวัสดุเครื่องใช้งานบริการ เช่น ถูหิ้วใส่ของกระดาษ จดหมาย ซอง ฉลากสินค้า เป็นต้น

5) การส่งเสริมการแนะนำการบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดขึ้นได้จากการได้ยินข้อมูลข่าวสารหรือบุคคลอื่นกล่าวขานถึงคุณภาพของการบริการไปในทางบวกซึ่งหากตรงกับความเชื่อถือที่มีก็จะมีความรู้สึกดีกับการบริการดังกล่าวอันเป็นแรงจูงใจผลักดันให้มีความต้องการบริการตามมาได้

สรุปได้ว่าความพึงพอใจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามปัจจัยแวดล้อม และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นความพึงพอใจเป็นความรู้สึกชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ผันแปรได้ตามปัจจัยแวดล้อมที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของบุคคลในแต่ละสถานการณ์ และช่วงเวลาหนึ่ง บุคคลอาจจะไม่พอใจต่อสิ่งหนึ่ง เพราะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังแต่ในช่วงเวลาหนึ่งสิ่งที่คาดหวังได้รับการตอบสนองอย่างถูกต้อง บุคคลก็สามารถเปลี่ยนความรู้สึกเดิมต่อสิ่งนั้นได้อย่างทันทีทันใด แม้จะเป็นความรู้สึกที่สามารถแสดงออกในระดับมากน้อยได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของการประเมินสิ่งที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวังไว้

1.2.4 ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ

วัลลภา ชายหาด (2532 : 65) ได้แก่ ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริการไว้ว่า หมายถึง ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการได้รับบริการ 4 ลักษณะ คือ

1. การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน
2. การให้บริการอย่างรวดเร็วทันเวลา
3. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง
4. การให้บริการอย่างก้าวหน้า

มณีวรรณ ต้นไทย (2533 : 66-69) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการได้รับบริการไว้ว่า หมายถึง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการได้รับบริการในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านตัวเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ
2. ด้านคุณภาพของบริการที่ได้รับ
3. ด้านระยะเวลาของการบริการ
4. ด้านข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ

พิภพ อุดม (2537 : 61-62) ได้กล่าวถึงระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการไว้ว่า ผู้รับบริการย่อมมีความต้องการและความหวังในการไปรับบริการทุกครั้ง เมื่อไปรับบริการ ประสบกับสถานการณ์ที่เป็นจริง เปรียบเทียบกับความต้องการก่อนไปรับบริการและแสดงออกมาเป็นระดับความพึงพอใจซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. ความพึงพอใจที่ตรงกับความคาดหวัง เป็นการแสดงความรู้สึกยินดี ความสุขของผู้รับบริการเมื่อได้รับการบริการที่ตรงกับความคาดหวังที่มีอยู่ เช่น ลูกค้าไปรับประทานอาหารที่ร้านอาหารมีชื่อแห่งหนึ่งและไม่คิดหวังที่อาหารอร่อยและบริการรวดเร็วหรือลูกค้าเดินทางด้วยรถไฟถึงจุดหมายปลายทางอย่างปลอดภัยตรงตามกำหนดเวลา เป็นต้น

2. ความพึงพอใจที่เกินความคาดหวัง เป็นการแสดงความรู้สึกปลาบปลื้มหรือประทับใจของผู้รับบริการ เมื่อได้รับบริการเกินความคาดหวังที่มีอยู่ เช่น ลูกค้าเติมน้ำมันรถยนต์ที่สถานบริการน้ำมันแห่งหนึ่ง พร้อมกับการได้รับบริการตรวจเครื่องยนต์และเติมลมยางฟรี หรือลูกค้าไปซื้อของที่ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งและได้รับรางวัลพิเศษโดยไม่คาดคิดมาก่อนเพราะเป็นลูกค้ายอดนิยมที่กำหนดให้กับรางวัล

กันด์ลาช และเรด (Gundlach and Reaid. 1983 : 41) มีความเห็นว่าความพึงพอใจของบุคคลหลังจากการพบปะกับพฤติกรรมการให้บริการ เป็นระดับความพึงพอใจของบุคคลที่เกิดจากการรับบริการว่า หลังจากได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ที่สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหารวมทั้งลดปัญหาและทำให้เกิดความภูมิใจได้มากน้อยเพียงใด

สรุปได้ว่าจากแนวความคิดเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเพราะมีขอบข่ายครอบคลุมแนวคิดของนักวิชาการอื่นและมีเนื้อหาสอดคล้องกับแนวการปฏิบัติงานการให้บริการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

1.2.5 การวัดความพึงพอใจ

สตรอมเบิร์ก (Stromberg. 1984 : 61) การวัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการนั้น จะวัดในเรื่องใดนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จะศึกษา แต่มีวิธีที่นิยมใช้กัน

1) การสัมภาษณ์ วิธีนี้ผู้ศึกษาจะมีแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถาม ซึ่งได้รับการทดสอบหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ข้อดีของวิธีนี้คือ ผู้สัมภาษณ์อธิบายคำถามให้ผู้ตอบเข้าใจได้ สามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่อ่านเขียนหนังสือไม่ได้ แต่มีข้อเสียคือ การสัมภาษณ์ต้องใช้เวลา และอาจมีข้อผิดพลาดในการสื่อความหมาย

2) การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีที่มีผู้นิยมใช้มากที่สุด มีลักษณะเป็นคำถามที่ได้ทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบหรือเติมคำ ข้อดีของวิธีนี้คือ ได้คำตอบที่มีความหมายแน่นอน มีความสะดวก รวดเร็วในการสำรวจ สามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ ข้อเสียคือ ผู้ตอบต้องสามารถอ่านออกเขียนได้ และมีความสามารถในการคิดเป็น ความพึงพอใจเป็นสภาวะที่มีความต่อเนื่อง ไม่สามารถบอกจุดเริ่มต้นหรือสิ้นสุดของความพึงพอใจได้ แบบสอบถามถึงนิยมสร้างเป็นแบบมาตรฐาน

1.2.6 การวัดระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการ

ความพึงพอใจต่อการบริการจะเกิดขึ้นได้หรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการให้บริการขององค์กรประกอบกับระดับความรู้สึกรับบริการในมิติต่างๆของแต่ละบุคคล ดังนั้นในการวัดความพึงพอใจต่อการบริการอาจทำได้หลายวิธี ดังนี้ (วิหวัศ สิทธิพันธ์. 2549 : 52-53)

1) การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมกันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยการร้องขอหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการวัดให้แสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ หรือเป็นคำตอบอิสระ โดยคำถามที่ถามอาจจะถามถึงความพึงพอใจในด้านต่างๆ ที่หน่วยงานกำลังให้บริการอยู่ เช่น ลักษณะของการให้บริการ สถานที่ให้บริการ เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งในการที่ได้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ ซึ่งเป็นวิธีที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญพิเศษของผู้สัมภาษณ์ที่จะช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง การวัดความพึงพอใจโดยวิธีการสัมภาษณ์นับเป็นวิธีการที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพอีกวิธีหนึ่ง

3) การสังเกต เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ โดยวิธีการสังเกตจากพฤติกรรมทั้งก่อนมารับบริการ ขณะรอรับบริการและหลังจากได้รับบริการแล้วเช่น การสังเกตกิริยา ท่าทาง การพูด สีหน้าและความถี่ของการมาขอรับบริการ การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้ผู้วัดจะต้องกระทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่แน่นอน จึงจะสามารถประเมินถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจต่อการให้บริการนั้นสามารถที่จะวัดได้มากกว่า 1 วิธี ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความสะดวก ความเหมาะสม ตลอดจนจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของการวัดจึงจะส่งผลให้การวัดนั้นมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าเชื่อถือได้

1.2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

ทวีศิลป์ สารแสน (2543 : 137) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ด้านครูผู้สอนกับความพึงพอใจของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการที่จะทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียน มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเรียน ซึ่งหากโรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน

ด้านต่างๆ เช่น ด้านบุคลิกภาพของครูและการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้ออำนวยแก่นักเรียนเป็นอย่างดีแล้ว การเรียนการสอนขณะที่อยู่ในห้องเรียนย่อมมีประสิทธิภาพ ซึ่งสุดท้ายก็จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จของผู้เรียน ซึ่งย่อมหมายถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาโดยรวมนั่นเอง

สรุปได้ว่าบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการเรียนการสอน โดยระหว่างอาจารย์และนักศึกษา หากอาจารย์และนักศึกษามีความรู้สึที่ดีและเป็นมิตรต่อกัน ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความหวาดกลัว มีบรรยากาศในชั้นเรียนที่อบอุ่น ไม่เครียดย่อมก่อให้เกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจแก่นักศึกษาเพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่เป็นกันเอง โดยนักศึกษาร่วมกิจกรรมด้วยความมั่นใจ สามารถพัฒนาตนเองและกล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนและนักศึกษามีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศนั้นด้วย จึงกล่าวได้ว่าการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาด้านการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษาหรือผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น และจากการศึกษาสามารถสังเคราะห์แนวคิดเพื่อกำหนดเป็นตัวแปรย่อยสำหรับวัดระดับคุณภาพสภาพแวดล้อมทางการศึกษาด้านการเรียนการสอนได้ ดังนี้

1. ด้านผู้สอน

- 1.1 ระดับความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้
- 1.2 บุคลิกภาพความเป็นครู
- 1.3 ความเหมาะสมในการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน
- 1.4 ความพร้อมในการเตรียมการสอน

2. ด้านผู้เรียน

- 2.1 ความสนใจตั้งใจของผู้เรียน
- 2.2 ความเหมาะสมต่อบทบาทการเรียนการมีส่วนร่วมในการเรียน

การสอน

- 2.3 ฝึกประสบการณ์วิชาชีพตรงตามสาขาที่เรียน

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

- 3.1 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน
- 3.2 ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน

4. สื่อวัสดุฝึก และอุปกรณ์การเรียนการสอน

- 4.1 ความเพียงพอของสื่อวัสดุฝึก อุปกรณ์การสอน
- 4.2 ระดับคุณภาพของสื่อวัสดุฝึก และอุปกรณ์การสอน

5. ความเหมาะสมในการประเมินผลการเรียน

5.1 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง ลักษณะและสภาพของอาคารสถานที่ต่างๆ เช่น อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ หอประชุม โรงอาหาร ห้องสมุด ห้องส้วม สนามกีฬา สถานที่พักผ่อน และบริเวณทั้งหมดของมหาวิทยาลัย และเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาทุกคน การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในมหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อให้มีบรรยากาศที่สดชื่น ร่มเย็น น่าอยู่ น่าอาศัย มีสิ่งต่างๆ ที่เป็นข้อคิดข้อเตือนใจ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจของนักศึกษาที่ละน้อย จนในที่สุดจะกลายเป็นการปฏิบัติที่เป็นนิสัยติดตัว สิ่งแวดล้อมที่ดีมีอิทธิพลต่อสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ การจัดอาคารสถานที่และบรรยากาศของมหาวิทยาลัยให้สวยงาม สะอาดและสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นการอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนอยากรู้ อยากเห็น อยากมาเรียน และไม่เกิดปัญหาหนี้เรียน

5.2 สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ทางสังคมของกลุ่มเพื่อนที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ และพัฒนาการด้านการเลือกคบเพื่อน อุดมคติในการเลือกคู่ครองกิจกรรมสังคมในกลุ่มเพื่อน การใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อน และเทคนิคการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อนเพราะนักศึกษาเป็นวัยที่มีความต้องการทางสังคม ต้องการเพื่อนสนิท ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับครอบครัวที่มีน้อยลง โดยมีกลุ่มเพื่อนเข้ามามีบทบาทต่อนักศึกษามากขึ้น ทั้งด้านทัศนคติ ทักษะ สถิติปัญญา ความรู้ความสามารถ และบุคลิกของนักศึกษา

5.3 สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรมนักศึกษา เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียน และชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ให้ดำเนินไปด้วยดีมีความสุข ตลอดจนเป็นการมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ สร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น มีความเป็นผู้นำสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี

พนิดา อัครคะ (2545 : 13) ได้ศึกษาถึงระดับคุณภาพสภาพแวดล้อมทางการศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรมนักศึกษา และสภาพแวดล้อมด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะสภาพหรือบรรยากาศการถ่ายทอด การได้รับประสบการณ์จากการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนด้านกายภาพหรือด้านรูปธรรม เช่น วัสดุอุปกรณ์ โต๊ะ เก้าอี้ แสง สี เพอร์นิเจอร์ บริเวณสถานที่

ที่ทำกิจกรรม ฯลฯ เป็นต้น สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนนามธรรม เช่น คุณลักษณะของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนและบรรยากาศในห้องเรียน เป็นต้น และสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนด้านสังคม ได้แก่สภาพแวดล้อมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับนักศึกษาด้วยกัน รวมถึงกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของวิทยาลัยด้วย

สรุปได้ว่าการเรียนการสอนจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ผู้สอน ผู้เรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนเพราะจะเป็นผู้กำหนดบรรยากาศเกี่ยวกับการเรียนการสอนในแต่ละครั้งจะให้เป็นไปแบบใดขึ้นอยู่กับผู้สอน คุณลักษณะผู้สอนจะส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 การจัดการต้องยึดถือหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ถือเป็นกิจกรรมอันสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการปกครองเรือนจำและทัณฑสถาน ก็โดยการพิจารณาถึงความหมายของการศึกษาซึ่งได้แก่การเล่าเรียนฝึกฝนและอบรมให้เจริญงอกงามด้วยหลัก วุฒิการศึกษา การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังถึงพร้อมด้วยปัญญา จริยศึกษา การถึงพร้อมด้วยการประพฤติดี พละศึกษา การถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์แห่งอนามัยและหัตถศึกษาการถึงพร้อมด้วยการมีความรู้ในการประกอบอาชีพในลักษณะที่สมดุลกันคือ ให้มีความรู้ในแง่ของการประกอบอาชีพและมีหลักศีลธรรมประจำใจเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตที่ดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการพิจารณาถึงประวัติการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั้งของ ไทยและต่างประเทศก็มีลักษณะเป็นสากล คือ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ไร้การศึกษาและขาดศีลธรรมในการดำรงชีวิต จึงถูกชักจูงไปในทางที่ชั่วได้ง่าย ดังนั้นการจัดบริการการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานอย่างทั่วถึง และมีผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังกลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดีและอยู่ร่วมกับสังคมไทย ปกติสุขต่อไป

1. ความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษา

ในหมวด 1 บททั่วไป ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาในมาตรา 6 และมาตรา 7 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พร้อมทั้งส่งเสริมภูมิปัญญาไทยและความรู้สากล สามารถพึ่งตนเองได้และเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 5 – 6)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการศึกษามาโดยตลอดและในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ได้กำหนดนโยบายเร่งการขยายและยกระดับความรู้ขั้นพื้นฐานของประชาชนเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคกัน ดังปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542 : 7)

2. รูปแบบการจัดการศึกษาของไทย

การจัดการศึกษาของไทยมี 3 รูปแบบ คือ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542 : 9)

2.1 การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2.2 การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเองตาม ความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและ โอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ

3. การบริหารงานราชทัณฑ์

ในช่วงปี 2545 กรมราชทัณฑ์มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 2 ประการฯ แรก ตั้งแต่ วันที่ 1 ตุลาคม 2545 เป็นต้น ไปจะย้ายสังกัดจากกระทรวงมหาดไทยไปสังกัดกระทรวง ยุติธรรม และประการที่สอง งานคุมประพฤติบางส่วนที่กรมราชทัณฑ์รับผิดชอบจะโอนไปให้ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม ดำเนินการแทน

การที่กรมราชทัณฑ์จะต้อง โอนไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นสิ่งที่ข้าราชการ ราชทัณฑ์เราทุกคนจะต้องให้ความสนใจเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งในปัจจุบันนอกจากเราจะต้อง ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์แล้วเราจะต้องปฏิบัติตาม นโยบายของกระทรวงหรือ รัฐมนตรีเจ้าสังกัดอีกทางหนึ่งและนโยบายสำคัญของ ฯพลฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (พลตำรวจเอกประชา พรหมนอก) ที่มอชนนโยบายให้แก่กรมราชทัณฑ์นำไปปฏิบัติที่สำคัญ 2 เรื่องด้วยกัน คือ (ศิวะ แสงมณี. 2545 : 3)

3.1 เป็นโครงการนักเรียนเยี่ยมคุกที่มีวัตถุประสงค์จะให้ให้นักเรียนเกิดความกลัว ไม่กระทำความผิด เป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการต่อไป และมีการติดตามประเมินผลถึงข้อดีข้อเสีย และสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้โครงการดังกล่าวสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.2 เป็นเรื่องเรือนจำผู้สูงอายุเป็นนโยบายหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไป กว่ากันและเรื่องนี้ได้ทดลองทำในเรือนจำต่างๆ จำนวน 18 แห่ง เพื่อแยกผู้ต้องขังที่สูงอายุและ ชราภาพ รวมทั้งสุขภาพไม่แข็งแรงตลอดจนไม่เป็นพิษภัยออกมาควบคุมและดูแลต่างหาก หลังจากดำเนินการแล้ว จะมีการประเมินผลเหมือนเช่น โครงการแรก

4. การบริหารงานในเรือนจำและทัณฑสถาน

การจัดระบบงานของเรือนจำและทัณฑสถาน โดยทั่วไป เพื่อปฏิบัติการกิจใน การควบคุมและอบรมแก้ไขผู้ต้องขังให้บรรลุนิติบุคคลจะประกอบด้วยงานหลักๆ 6 ด้าน

คือ ด้านบริหารทั่วไป ด้านทัณฑ์ปฏิบัติ ด้านควบคุมและรักษาการณ์ ด้านการฝึกวิชาชีพ
ด้านการศึกษาและสวัสดิการ

การบริหารระบบงานของเรือนจำที่ดี หมายถึง การควบคุมดูแลการดำเนินงาน
ด้านต่างๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรือนจำและทัณฑสถาน ให้เป็นไปตามกฎหมายและ
ระเบียบแบบแผนของทางราชการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย
ที่สุด (สมบุรณ์ ประสพเนตร. 2539 : 18)

5. การบริหารงานการศึกษาอบรม

งานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน อยู่ในความควบคุม
รับผิดชอบของฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ประกอบด้วยหน่วยงานระดับ “งาน” ต่างๆ ดังนี้
(สมบุรณ์ ประสพเนตร. 2539 : 28-29)

งานการศึกษา รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาวิชาสามัญและ
วิชาชีพ ตลอดจนจัดกิจกรรมต่างๆ เสริมการศึกษา อาทิ ห้องสมุด สไลด์ทัศนูปกรณ์และการศึกษา
ทางไกลแก่ผู้ต้องขังปัจจุบันเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ได้จัดการศึกษาวิชาสามัญแก่ผู้ต้องขัง
โดยจัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก
กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาวิชาสามัญ
ตั้งแต่ระดับอ่านออกเขียนได้ไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ โดยเน้น
จุดมุ่งหมายให้ ผู้ต้องขังทุกคนได้มีโอกาสศึกษาจนจบภาคบังคับ นอกจากนั้นยังได้รับความ
ร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาในหลักสูตรต่างๆ
ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยอีกด้วย ส่วนในด้านการจัดการศึกษาวิชาชีพ เรือนจำ
และทัณฑสถานได้ดำเนินการให้การศึกษาวินิจฉัยแขนงต่างๆ ที่สอดคล้องกับพื้นความรู้
ความชำนาญเดิมของผู้ต้องขัง ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการ
อาทิ ช่างเครื่องเรือนไม้ ช่างเชื่อมโลหะ ช่างจักสาน ช่างแกะสลัก ช่างไฟฟ้า นอกจากนี้ยังได้จัด
ให้มีการฝึกสอนวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการแก่ผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษ เพื่อให้สามารถ
ออกไปประกอบอาชีพได้ทันทีภายหลังพ้นโทษ โดยได้รับความร่วมมือจากสถาบันพัฒนาฝีมือ
แรงงาน สำนักงานจัดหางานจังหวัด สถาบันอาชีวศึกษาต่างๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนในการ
ส่งวิทยากรเข้าไปให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ผู้ต้องขังที่ได้รับการ
ฝึกอบรมจนครบหลักสูตรจะได้รับใบรับรองจากทางราชการเพื่อใช้เป็นหลักฐานเพื่อหางานทำ
ต่อไป เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านนี้ ควรเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญใน
การถ่ายทอดความรู้และทักษะด้านวิชาชีพแขนงต่างๆ ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์และจิตวิทยาใน

การควบคุมดูแลและปกครองระเบียบวินัยผู้ต้องขังเป็นอย่างดีด้วย เนื่องจากต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ต้องขังตลอดเวลา

งานอบรมผู้ต้องขัง รับผิดชอบเกี่ยวกับการอบรมและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้มีการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เพื่อแนะนำอบรมเกี่ยวกับระเบียบวินัยและการปฏิบัติตัวประจำวันภายในเรือนจำและทัณฑสถาน จัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมปลูกฝัง ปรับเปลี่ยนทัศนคติ จิตสำนึก ค่านิยมแลพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นไปในทางที่ดี ปัจจุบันเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ มีระบบการอบรมผู้ต้องขังคล้ายกัน คือจัดให้มีการอบรมและส่งผู้อบรมเข้าสอบในชั้นนักธรรมตรี โทและเอก การอบรมจิตภาวนาหลักสูตร 1 เดือน การอบรมหมู่และอบรมรายตัวในโอกาสต่างๆ เช่น วันสำคัญต่างๆ ของชาติ การอบรมก่อนพ้นโทษ การอบรมก่อนส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นต้น เจ้าหน้าที่ที่จะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านนี้ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในด้านการพูดโน้มน้าวจิตใจ มีเมตตากรุณาสูงรู้ระเบียบแบบแผนของศาสนาพิธี หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตัวกลับใจละวางความชั่ว หันกลับมาประพฤติตนเป็นคนดีเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป กรมราชทัณฑ์ได้บรรจุแต่งตั้งผู้มีความรู้ทางเปรียญธรรมให้ดำรงตำแหน่งอนุศาสนาจารย์ ไปประจำอยู่ตามเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ในปัจจุบัน ดังนั้น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (กระทรวงมหาดไทย) และกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ร่วมกันจัดทำเป็นนโยบายเพื่อที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป จึงได้จัดทำข้อตกลงความร่วมมือการจัดการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ต้องขัง และยกระดับพื้นฐานการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นหลังพ้นโทษไปแล้ว โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

5.1 กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (กระทรวงมหาดไทย) กับกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ จะร่วมมือกันจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

5.2 ให้มีการกำหนดนโยบายความร่วมมือในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขัง โดยให้ถือเป็นการกิจร่วมกันระหว่างกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (กระทรวงมหาดไทย) และกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

5.3 ให้มีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนามาตรการดำเนินการร่วมกัน
อย่างสม่ำเสมอ

5.4 ให้มีการสนับสนุน ส่งเสริม อำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับ
พื้นที่เพื่อให้เกิดการประสานงานในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

5.5 ให้มีการประชาสัมพันธ์แถลงข่าวอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้สื่ออุปกรณ์และ
เครือข่ายที่สองหน่วยงานมีอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และประสานสัมพันธ์กัน

5.6 ให้มีการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานมาดำเนินการ
สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มเป้าหมายที่จะเฝ้าต่อกิจกรรมของ
ทั้งสองหน่วยงาน

5.7 ให้มีการกำหนดแผนงานและเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกันอย่างชัดเจน
ทั้งแผนงานระยะสั้นและแผนงานระยะยาว

5.8 ให้มีการใช้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานร่วมกัน

5.9 ให้จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการในการดำเนินงานขึ้น ประกอบด้วย
ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของทั้งสองหน่วยงาน เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน
และข้อตกลง ตลอดจนทั้งการอำนวยการ การกำกับดูแล การติดตามผล และการประเมินผลการ
ปฏิบัติงาน

5.10 ให้มีการประชุมติดต่อประสานงานร่วมมือกันทั้งอย่างเป็นทางการและไม่
เป็นทางการในทุกระดับ เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง

6. การศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน จัดการเรียนการสอนขึ้นเพื่อเปิด โอกาสให้กับ
ประชาชนทุกเพศทุกวัย ได้มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
เกิดทักษะ ความรู้ ความสามารถ รู้จักคิดเป็นทำเป็น มีคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ
สามารถเป็นแรงงานของประเทศ ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
2530 : 1 ; อ้างถึงใน จิราภรณ์ อ่ำพันธุ์เปรม. 2539 : 28-29) จากการทำงานการศึกษานอก
โรงเรียนเปิดกว้างทางโอกาส ตลอดจนหลักวิธีการการจัดการเรียนการสอน มีความยืดหยุ่นรับ
ได้ตามสภาพสถานที่ หรือสถานการณ์ คือไม่กำหนดหรือเคร่งครัดในเรื่องต่างๆ มากนัก เช่น
เวลา ความสามารถ เป็นต้น งานการศึกษานอกโรงเรียนจึงเหมาะสมที่จะนำมาปรับปรุงใช้กับ
สภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนทุกคน ได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะ
ผู้ต้องขังเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว ตลอดจนยังเป็นการ

ป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้วย้อนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (อารียา ไชยานุวงศ์ และคณะ. 2535 : 1-2 ; อ้างถึงใน จิรากรณ์ อัมพันธ์เปรม. 2539 : 29) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

- 6.1 เพื่อส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีความรู้ทั่วทันโลก และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 6.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีวิชาความรู้ทั้งในด้านวิชาสามัญ และวิชาชีพ
- 6.3 เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีนิสัยรักการทำงาน และตระหนักถึงคุณค่าของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 6.4 เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังประพฤติดนเป็นพลเมืองดี และปรับตัวเข้ากับสังคมได้ง่าย
- 6.5 เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังประพฤติดนอยู่ในกรอบศีลธรรม จริยธรรมและหลักศาสนา
- 6.6 เพื่อเป็นสวัสดิการและสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังในฐานะเป็นประชาชนด้วยกัน

7. การจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน

การแก้ไขผู้กระทำความผิดของกรมราชทัณฑ์ที่ผ่านมา ได้มุ่งมาที่การพัฒนาความรู้ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ โดยการให้การศึกษาและฝึกอบรมเพื่อมุ่งหมายจะให้ผู้ต้องขังมีความรู้มากขึ้น มีความประพฤติดีตลอดจนทัศนคติที่ดีขึ้นจนปรับตัวเข้ากับมาตรฐานของสังคมได้เมื่อพ้นโทษไปแล้ว การศึกษาและการฝึกอบรมนั้นมีทั้งการศึกษาวิชาสามัญ อาชีวศึกษาและสังคมศึกษา การจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานได้ปรากฏหลักฐานแน่ชัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกรมพระนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดี กรมพระนครบาลได้ยกร่างข้อบังคับขึ้นและในปี พ.ศ. 2476 กรมราชทัณฑ์ได้ร่างระเบียบว่าด้วยการอบรมตั้งสอนนักโทษขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำและทัณฑสถานทั้งหลายได้นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป ในปี พ.ศ. 2490 ได้เริ่มจัดการศึกษาวิชาสามัญและอบรมวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังที่ชัดเจนครั้งแรกที่จังหวัดน่าน โดยจัดการศึกษาสายสามัญมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความรู้เพียงอ่านออกเขียนได้เท่านั้น ต่อมาได้ขยายการศึกษาสายสามัญในระดับสูงขึ้นได้แก่ ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา โดยจัดตั้งในรูปแบบของ “โรงเรียนผู้ใหญ่” ขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ และมีข้อตกลงในการร่วมมือการจัดการศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2538 อาชญากรรมเป็นการกระทำของบุคคลที่ละเมิดทางกฎหมายอาญามีกำหนดบทลงโทษไว้ชัดเจน โดยบุคคลผู้ซึ่งถูกพิพากษาตามคำสั่งของศาลให้ได้รับโทษเรียกว่า “ผู้ต้องขัง” โดยมูลเหตุของการกระทำผิดเนื่องจากปัจจัยในหลายๆ ด้าน เช่น

ชีวิวิทยา ร่างกาย จิตวิทยา ครอบครั้ว ความยากจน ชุมชนและวัฒนธรรม โดยบางรายเกิดจากปัจจัยหลายๆ อย่างรวมกันและใช้เวลาสะสมมาเป็นเวลานานทั้งในด้านดีและในด้านไม่ดี มีทั้งผลกัด้นและยับยั้ง โดยการดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีแนวทางแก้ไขใน 2 แนวทาง แนวทางที่ 1 คือ การแก้ไข โดยป้องกัน ไม่ให้เกิดอาชญากรรมและการแก้ไขผู้กระทำผิด โดยการลงโทษ แนวทางที่ 2 การพัฒนาความรู้และทัศนคติให้เป็นคนดี จะได้ไม่ก่ออาชญากรรมขึ้นอีก (ชาติชาย ชินคำหาญ, 2547 : 17)

8. องค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม มีภารกิจหลักในการควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ และแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ การดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ผ่านมา ครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดวิทยาการและความรู้ให้แก่นักเรียนเพียงฝ่ายเดียวแต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การปฏิรูประบบการศึกษา ฯลฯ ทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญและการดำเนินงานดังกล่าว จำเป็นต้องม้องค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน สื่อหลักสูตรและชุมชน ดังนี้ (ชาติชาย ชินคำหาญ, 2547 : 18-19)

8.1 ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน ให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ สอดคล้องตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวนโยบายของกรมราชทัณฑ์ อำนวยความสะดวกในด้านการบริหารการจัดการ กำกับดูแลให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มเป้าหมายผู้ต้องขังที่เข้ารับบริการการศึกษา

8.2 ครู ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของเรือนจำและทัณฑสถานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีบทบาทในการอำนวยความสะดวก (Facillitator) ให้คำปรึกษาแนะนำ แก่ผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพของสถานที่ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ร่วมวางแผนการเรียนร่วมกับผู้เรียน มอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จัดหาสื่อการเรียนรู้เป็นวิทยากรสอนเสริมในวิชาที่ตนเองมีความชำนาญ หรือจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาสอนเสริม

8.3 ชุมชน ในที่นี้หมายถึง เรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งเป็นสังคมที่อยู่ในข้อจำกัดถึงสถานที่ เวลา กฎระเบียบ วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกับและผู้ต้องขัง โดยข้อจำกัดดังกล่าวนี้มีผลทำให้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องเป็นไปตามศักยภาพดังกล่าว แต่ทั้งนี้ผู้ต้องขังส่วนหนึ่งที่มีความรู้ควรจะนำมาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้ต้องขังด้วย อนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากสังคมภายนอกเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจะนำชุมชนภายนอกได้เข้ามาสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้ต้องขังด้วย หากเป็นไปได้

8.4 ผู้เรียน ได้แก่ ผู้ต้องขัง เน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก (Self Directed Learning) โดยผู้เรียนต้องสร้างพฤติกรรมในการใฝ่หาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด ภูมิปัญญา (ผู้รู้) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของเรือนจำและทัณฑสถาน ผู้ต้องขัง เป็นต้น เพื่อการศึกษาค้นคว้ามานำเสนออภิปราย และสรุปเป็นองค์ความรู้

8.5 หลักสูตร สืบเนื่องจากคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 1116/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางแทนหลักสูตร ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่าทุกฉบับที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้ก่อนหน้านี้ และกำหนดให้การจัดการศึกษานอกระบบสามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการจัดให้เป็นไปตามที่กระทรวงกำหนด

กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้จัดทำหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ขึ้น สำหรับการศึกษานอก ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการนำสาระการเรียนรู้ของชาติในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มาจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ให้เหมาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มพูนศักยภาพในการทำงานในการประกอบอาชีพ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน จึงได้จัดทำ โครงสร้าง ดังนี้

1. กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน ประกอบด้วยหมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ และหมวดวิชาภาษาต่างประเทศ
2. กลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ ประกอบด้วย หมวดวิชาพัฒนาสังคม และชุมชน (สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม) หมวดวิชาทักษะวิชาชีพ 1 (สุขศึกษาและพลศึกษา) หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 2 (ศิลป์) และหมวดวิชาพัฒนาอาชีพ (การงานอาชีพและเทคโนโลยี)

นอกจากนี้ผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษาจะต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั่วภาคเรียนตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 10 ชั่วโมง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอก โรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

การนำหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้ดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรสถานศึกษา ขึ้นใช้เองโดยมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษาและกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์ของเรือนจำ และทัณฑสถานในภาพรวม เพิ่มมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษาและปรับเพิ่มสาระการ เรียนรู้ให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับสภาพเรือนจำและทัณฑสถานและความต้องการของผู้เรียน ในแต่ละหมวดวิชา กระบวนการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผลการเรียน ขอนุมัติหลักสูตร และการบริหารจัดการหลักสูตร (การนำหลักสูตรไปใช้)

การนำหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในการนำหลักสูตรท้องถิ่น หรือหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้นั้น หน้าที่ของครูผู้สอนคือการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งต้องออกแบบหรือวางแผนการจัด กระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยมีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ รายละเอียดการเรียนรู้ ของแต่ละระดับการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนจัดการเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษา
2. ศึกษาสำรวจเอกสารที่สอดคล้องกับมาตรฐาน และรายละเอียดของ การเรียนรู้ สื่อ วัสดุอุปกรณ์แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาต่างๆ ที่จะทำให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วย ตนเอง
3. จัดทำรายละเอียดเนื้อหาแต่ละหัวข้อของสาระการเรียนรู้ในแต่ละ หมวดวิชา และกิจกรรมที่จะให้นักศึกษาปฏิบัติ ในการจัดทำเนื้อหาการเรียนรู้นั้นควรร่วมจัดทำ เป็นกลุ่ม
4. แบ่งสาระการเรียนรู้แต่ละหมวดวิชาเป็น 9 กลุ่ม สำหรับการจั ดการศึกษาในแต่ละภาคเรียน (เรียน 2 หมวดวิชาต่อ 1 ภาคเรียน) เพื่อจัดการเรียนรู้ จำแนก ออกเป็นสาระการเรียนรู้ที่ง่าย สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ หรือปฏิบัติด้วยตนเองสาระ การเรียนรู้ที่ยากสำหรับครูผู้สอนจะสอนหรืออธิบายและสาระการเรียนรู้ที่ยากมากซึ่งต้องเชิญ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขามาให้ความรู้สาระการเรียนรู้ที่วางแผนไว้นี้ครูผู้สอนต้องนำไป

ให้นักศึกษาร่วมกันวางแผนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนเองอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นแผนการเรียนรู้ที่มีการกำหนดกิจกรรมที่มีระยะเวลาและผลงานที่แน่นอนในการศึกษาหมวดวิชานั้นๆ

8.6 สื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ ด้วยตนเองจากสื่อที่หลากหลาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แบบเรียน ชูติวิชา หนังสือพิมพ์วารสารและเอกสารเผยแพร่ต่างๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วีดิทัศน์ แผ่นเสียง เทปเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ ได้แก่ CD-ROM ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งความรู้และข้อมูลที่สำคัญในยุคที่โลกมีความเจริญทางเทคโนโลยีอย่างมาก สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้รู้ ผู้ชำนาญ ภูมิปัญญา แหล่งความรู้ ได้แก่ ห้องสมุด เป็นต้น

9. แนวคิดการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน

9.1 หลักการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 การจัดการต้องยึดถือหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ถือเป็นกิจกรรมอันสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการปกครองเรือนจำและทัณฑสถาน ก็โดยการพิจารณาถึงความหมายของการศึกษาซึ่งได้แก่การเล่าเรียนฝึกฝนและอบรมให้เจริญงอกงามด้วยหลักวุฒิการศึกษา การส่งเสริม ให้ผู้ต้องขังถึงพร้อมด้วยปัญญา จริยศึกษา การถึงพร้อมด้วยการประพฤติดี พลศึกษา การถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์แห่งอนามัยและหัตถศึกษาการถึงพร้อมด้วยการมีความรู้ในการประกอบอาชีพในลักษณะที่สมดุลกันคือ ให้มีความรู้ในแง่ของการประกอบอาชีพและมีหลักศีลธรรมประจำใจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตที่ดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการพิจารณาถึงประวัติการศึกษาของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานทั้งของไทยและต่างประเทศ ก็มีลักษณะเป็นสากลคือ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ได้รับการศึกษา และขาดศีลธรรมในการดำรงชีวิต จึงถูกชักจูงไปในทางชั่วได้ง่าย ดังนั้น การจัดการบริการการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานอย่างทั่วถึง และมีผลทางการปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังกลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดีและอยู่ร่วมกับสังคมไทยปกติสุขต่อไปโดยมีข้อพิจารณาในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังดังต่อไปนี้ (ชาติชาย ชินคำหาญ. 2547 : 14-15)

9.1.1 หลักการและเป้าหมายของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

1) แผนการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานต้องมีความสอดคล้องและรวมเข้าไว้ในส่วนหนึ่งแห่งแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยการจัดหลักสูตรและการรับรองคุณภาพของการศึกษา ต้องอยู่ในการควบคุมและส่งเสริมจากสถาบันการศึกษาแห่งท้องถิ่นที่เรือนจำและทัณฑสถานตั้งอยู่ หรือสถาบันการศึกษาของชาติอื่นเป็นส่วนรวม

2) การจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน ให้แก่ผู้ต้องขังต้องมีความสอดคล้องกับกิจกรรมปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมรักษาความปลอดภัย การอบรมฝึกวิชาชีพ การนันทนาการ และการปลดปล่อยผู้ต้องขังเพราะกิจกรรมทุกอย่างต่างเป็นอุปการะแก่กันทั้งสิ้น

3) เป้าหมายของการศึกษาผู้ต้องขัง ต้องมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังมีความรู้อันจำเป็นในชีวิตประจำวัน หน้าที่พลเมืองดี และการปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม

4) การจัดบริการทางการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง ควรทดสอบถึงความถนัดและความสามารถเฉพาะตัวของผู้ต้องขังเป็นแนวทางในการจัดชั้นเรียน หรือหลักสูตรการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

5) เรือนจำและทัณฑสถานต้องทำการประชุมอบรม หรือชี้แนะให้เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งฝ่ายควบคุมและฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีทัศนคติที่ดี ในอันที่จะร่วมกันจัดบริการทางการศึกษาแก่ผู้ต้องขังให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน

6) เรือนจำและทัณฑสถาน ต้องชี้แจงแนะนำแนวทางการจัดบริการทางการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง นับตั้งแต่วาระแรกที่ถูกนำเข้ามาคุมขังไว้ในเรือนจำและทัณฑสถาน

9.2.2 วิธีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

นอกจากต้องสอดคล้องกับจำนวนเจ้าหน้าที่และการจัดห้องเรียนที่มีอยู่แล้ว พื้นฐานความรู้ความสามารถเดิมของผู้ต้องขัง ก็เป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วยดังนี้

1) การสังคมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในลักษณะกว้างๆ และเป็นประโยชน์ต่อการปรับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในระหว่างต้องคุมขัง และการปรับสภาพชีวิตภายหลังพ้นโทษไปแล้ว โดยการอบรมความรู้ทั่วไป การพัฒนาทัศนคติที่ดีแก่ผู้ต้องขัง วัฒนธรรม ศีลธรรม ปัญหาในสังคมการควบคุมอาชรมณ์ การรับผิดชอบต่อตนเองและหมู่คณะ

การตัดสินใจแก้ปัญหา มนุษย์สัมพันธ์ และการแนะแนว ซึ่งการอบรมในแง่นี้จำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในสายอาชีพต่างๆ เป็นอย่างดี เช่น นักจิตวิทยา จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพ นักวิชาการศึกษานักทัศนวิทยา และอนุศาสนาจารย์อีกด้วย

2) การจัดการศึกษาในระดับต้นแก่ผู้ต้องขัง ที่ไม่รู้หนังสือเลย ซึ่งมีอยู่ถึงประมาณระหว่างร้อยละ 50-80 ของจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดในรูปแบบการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่ออบรมฝึกสอนให้ผู้ต้องขังอ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็น

3) การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังที่ผ่านการศึกษาก่อนหน้านี้แล้ว ซึ่งได้แก่การศึกษาในระดับมัธยมต้น โดยทางเรือนจำและทัณฑสถานต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังซึ่งสอบได้ประกาศนียบัตรชั้นประถมศึกษา และ

4) การจัดบริการพลศึกษาและนันทนาการแก่ผู้ต้องขัง เป็นการจัดบริการเสริมต่อการบำรุงจิตใจและการศึกษาของผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในการรักษาสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง ที่ต้องถูกคุมขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งนี้รูปแบบการจัดบริการทางพลศึกษาและนันทนาการแก่ผู้ต้องขังที่ดีปฏิบัติโดยทั่วไป ได้แก่ การฝึกกระบี่กระบอง แลว การเล่นกีฬา การจัดบริการห้องสมุด การจัดบริการบันเทิง และการพักผ่อนหย่อนใจซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีต่อการบำรุงสุขภาพพลานามัยและจิตใจของผู้ต้องขัง โดยตรงแล้ว ยังมีส่วนในการลดการก่อความวุ่นวาย หรือการปฏิบัติผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

อย่างดี

9.2.3 แนวทางการปฏิบัติในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

1) เมื่อมีการย้ายผู้ต้องขังระหว่างเรือน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ให้ปฏิบัติ ดังนี้

1.1) แจ้งจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกย้ายให้โรงเรียนผู้ใหญ่ของเรือนจำและทัณฑสถานที่ย้ายไปรับทราบ พร้อมรายละเอียดต่างๆ อาทิ ชื่อ ระดับชั้น หรือวิชาที่กำลังศึกษาอยู่ ระยะเวลาที่ศึกษามาแล้ว ผลการศึกษาและอื่นๆ ที่จำเป็น

1.2) คัดสำเนากระเบียนการศึกษาส่งไปตามระเบียบ

1.3) เรือนจำและทัณฑสถานควรจัดเจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการศึกษา สอนให้เพียงพอและมอบหมายให้ทำหน้าที่ครูผู้สอน โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อครูจะได้ทำหน้าที่สอนได้เต็มที่และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ส่งเสริมครูให้มีโอกาสเข้ารับการอบรมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่ครู โดยเรือนจำและทัณฑสถานให้การสนับสนุนในเรื่อง เบี้ยเลี้ยงและค่าพาหนะ พร้อมรายงานผลการอบรมสัมมนาแต่ละครั้งให้กรมราชทัณฑ์ทราบ

3) ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและวิชาชีพ ให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการคัดเลือก โดยแจ้งให้ผู้ต้องขังที่ทำงานในหน่วยงานต่างๆ ได้ทราบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจสมัครเข้ารับการศึกษารวมกัน และให้คัดเลือกโดยคำนึงถึง ความรู้เดิม ความสนใจในการศึกษา ความอดสาหัส วิริยะ และการรักษาระเบียบ ประกอบการ พิจารณาด้วย โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ เอาใจใส่จัดเข้ารับการศึกษาก่อนเป็นพิเศษ ทั้งนี้ เพื่อสนองนโยบายของทางราชการ ที่มุ่งขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือของคนในชาติให้หมดสิ้นไป

4) ห้องสมุดเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดให้มีสถานที่สำหรับอ่านหนังสือไว้เพื่อผู้ต้องขังที่สนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เป็นการส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดีอีกส่วนหนึ่ง

9.2.4 กระบวนการให้การศึกษาและพัฒนาจิตใจ

เรือนจำและทัณฑสถานต้องให้การอบรมและให้การศึกษาค้นคว้าแก่ผู้ต้องขัง ดังนี้ (รุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง. 2541 : 12)

1) ให้การอบรมเกี่ยวกับระเบียบวินัยและวิธีปฏิบัติตนขณะที่อยู่ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำ เรียกว่า “การอบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่”

2) ให้การอบรมเกี่ยวกับวิธีการฝึกจิตภาวนาสมาธิ โดยมีหลักสูตรการฝึกอบรมและมีภาคปฏิบัติอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง

3) ให้การอบรมศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมในวันหยุดประจำสัปดาห์ ในวันสำคัญต่างๆ ของชาติ และโดยการให้การศึกษาด้านภาษา (ฟังเพลงเสียง)

4) ให้การอบรมรายตัวในกรณีที่เกิดผิดปกติหรือมีปัญหาเฉพาะตัวสำหรับผู้ต้องขัง

5) ให้การอบรมก่อนปล่อยตัวออกจากเรือนจำ

6) ให้การศึกษาด้านวิชาสามัญตั้งแต่ระดับต้น (ไม่รู้หนังสือ) จนถึงระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) และระดับบัณฑิตศึกษาของวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้อีกด้วย

10. การบริหารจัดการศึกษาในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ได้จัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังที่อยู่ในความควบคุมของเรือนจำ โดยได้ดำเนินการตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และมีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังคือ ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีหน่วยงานในความรับผิดชอบและมีหน้าที่ ดังนี้

10.1 งานการศึกษา รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารและจัดการศึกษาวิชาสามัญ และวิชาชีพตลอดจนจัดกิจกรรมต่างๆ เสริมการศึกษา อาทิตี ห้องสมุด โสตทัศนูปกรณ์ และการศึกษาทางไกลแก่ผู้ต้องขัง ปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาระดับปริญญาโท พระองค์ท่านสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีพระราชดำริให้กรมราชทัณฑ์ ได้ลงนามร่วมกับวิทยาลัยกฎหมาย และการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เปิดสอนเป็นแห่งแรก ที่เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม นอกจากนั้นยังได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาในหลักสูตรต่างๆ ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยอีกด้วย และยังได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยมหาสารคามเข้ามาเปิดสอนในระดับปริญญาตรีสาขา นิติศาสตร์ และในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาวิชาสามัญแก่ผู้ต้องขังโดยจัดตั้งศูนย์การเรียนตักสิลา ขึ้นภายในเรือนจำ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ จัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาวิชาสามัญตั้งแต่ระดับอ่านออกเขียนได้จนถึงชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย มุ่งเน้นจุดมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังทุกคน ได้มีโอกาสศึกษาจนจบภาคบังคับ ส่วนในการจัดการศึกษาวิชาชีพ ได้ดำเนินการให้การศึกษาวินิจฉัยช่างต่างๆ ที่สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ ความชำนาญเดิมของผู้ต้องขังตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้ที่สอบผ่านจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ ช่างไม้เครื่องเรือน ช่างปูน ช่างเชื่อม โลหะ ช่างจักสาน ช่างแกะสลัก ช่างไฟฟ้า นอกจากนี้ยังได้มีการฝึกสอนวิชาชีพที่ตลาดแรงงาน ต้องการแก่ผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษ โดยได้รับความร่วมมือจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สำนักงานจัดหางานจังหวัด สถาบันอาชีวศึกษาต่างๆ ในการส่งวิทยากรเข้ามาให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังถึงในเรือนจำ ผู้ต้องขังที่ได้รับการอบรมจนครบหลักสูตรจะได้รับใบรับรองจากราชการเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการหางานทำต่อไป

10.2 งานพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง รับผิดชอบเกี่ยวกับการอบรมและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง จัดให้มีการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เพื่อแนะนำอบรมเกี่ยวกับระเบียบวินัยและการปฏิบัติตัวภายในเรือนจำ จัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมปลูกฝังปรับเปลี่ยนทัศนคติจิตสำนึก ค่านิยมพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นไปในทางที่ดี จัดให้มีการอบรมและส่งผู้ผ่าน

การอบรมทางพุทธศาสนาเข้าสอบในชั้นนักธรรมตรี โทและเอก การอบรมจิตภาวนาหลักสูตร 1 เดือน การอบรมหมู่ อบรมรายตัวและอบรมในโอกาสต่างๆ อาทิ วันสำคัญต่างๆ ของชาติ การอบรมก่อนพ้นโทษ การอบรมก่อนส่งออกไปทำงานภายนอกเรือนจำ เป็นต้น

10.3 งานสังคมสงเคราะห์ รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้บริการสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังในด้านต่างๆ อาทิ การดำเนินการเกี่ยวกับเด็กติดผู้ต้องขัง การให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่มีปัญหา การประสานงานขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรทางสังคมต่างๆ การประสานงานขอรับทุนการศึกษาบุตรของผู้ต้องขัง ตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้โดยสุจริตจะไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

1. สภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน

11.1 สภาพการบริหารจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาอบรม แบ่งออกเป็น 3 สาขา ดังนี้ (กรมราชทัณฑ์. 2483)

11.1.1 การจัดการศึกษาอบรมให้แก่ผู้ต้องขังนั้นแยกออกเป็น 3 สาขา

- 1) พุทธศึกษา คือ การศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ
- 2) จริยศึกษา คือ การอบรมด้านศีลธรรมจรรยาและหน้าที่พลเมืองดี
- 3) พลศึกษา คือ การศึกษาด้านอนามัย สุขากิจบาล และการออกกำลังกาย

กรมราชทัณฑ์มีความเชื่อว่า คนพัฒนาได้ถ้าใฝ่ใจการศึกษาจึงได้จัดกระบวนการศึกษาที่ประกอบไปด้วย การจัดการเรียนการสอนทั้งสายวิชาสามัญ วิชาชีพ การอบรมพัฒนาจิตใจเข้ามาเป็นเครื่องมือในการแก้ปรุงแต่งพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นบุคคลที่ด้อยโอกาสสามารถกลับเข้าสู่สังคมทั่วๆ ไปได้เป็นปกติสุข โดยประกาศนโยบายว่า “มือหนึ่งถือชอล์กมือหนึ่งถือกระบอง” หรือผู้ต้องขังทุกคนต้องอ่านออกเขียนได้ ต้องจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือป.9 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ คนที่เรียนมากลางๆ ไม่จบชั้นประโยคหรือประถมหรือมัธยม ต้องเรียนต่อให้จบและเลือกวิชาเรียน ตามที่ตลาดแรงงานต้องการ 1 สาขาวิชาชีพเป็นอย่างน้อยก่อนพ้นโทษ

11.1.2 การศึกษาในสาขานี้ แยกออกเป็น ดังนี้

- 1) วิชาสามัญ มีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือนับตั้งแต่ด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ วิทยากร และหลักสูตร โดยมีความมุ่งหวังที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับ จาก 6 ปี เป็น 9 ปี (มัธยมศึกษาตอนต้น) ให้ครอบคลุมทุก

โรงเรียนในสังกัด และขยายเพิ่มขึ้นอีกเป็น 12 ปี (มัธยมศึกษาตอนปลาย) โดยกำหนดให้ผู้ต้องขังที่ยังอ่านเขียนไทยไม่ได้ และมีกำหนดโทษเหลือซึ่งจะต้องจำต่อไปอีกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ต้องจัดให้ศึกษาวิชาสามัญตามที่ทางเรือนจำจัดให้จนสามารถมีความรู้อ่านเขียนหนังสือได้

2) วิชาชีพ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการศึกษานอกโรงเรียนเข้ามาช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ วิทยากร และเครื่องมือ เข้ามาจัดการเรียนการสอนให้ผู้ต้องขังโดยจัดให้ผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด และมีได้กำหนดให้มีหน้าที่อันเกี่ยวข้องด้วยการทำงานที่มีใช่เป็นการหาผลประโยชน์ ต้องจัดให้ศึกษาวิชาชีพทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติตามที่ทางเรือนจำจัดให้

3) เรือนจำและทัณฑสถานต้องพยายามให้ความสะดวกแก่ผู้ต้องขังได้ประกอบพิธีกรรมในวันพระหรือพิธีสำคัญทางศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือตามที่เห็นสมควร

4) เรือนจำและทัณฑสถานต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการแนะนำการอนามัยและการสุขภาพตามสมควร

5) ผู้ต้องขังมีกระบี่เบียด แอว เล่นกีฬา และออกกำลังกายที่เรือนจำจัดให้

6) ถ้าคนฝาก คนต้องขังสมัครเข้ารับการศึกษาดังกล่าวไว้ข้างต้นก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตตามสมควรแก่กรณี

7) ผู้ต้องขังทุกคนจัดให้ได้รับการอบรมศีลธรรมจรรยา และหน้าที่พลเมืองดี และต้องจัดให้ฟังธรรมเทศนาตามลัทธิศาสนาที่ตนนับถือ โดยการนำหลักธรรมของทุกๆ ศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม เข้ามาอบรมสั่งสอนให้ผู้ต้องขังน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

8) ผู้ต้องขังที่ได้รับการยกเว้นมิต้องศึกษาวิชาตามข้อ 2 (1) (2) ข้อ 4 และข้อ 5 นั้นต้องเป็น คนชรา ทูพลภาพ พิการ หรือเจ็บป่วย ซึ่งแพทย์ประจำเรือนจำหรือถ้าไม่มีแพทย์ หรือแพทย์ประจำเรือนจำไม่อยู่ เจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชาควบคุมตั้งแต่พัศดีขึ้นไป รับรองว่าไม่สามารถจะรับการศึกษาวิชาสามัญ หรือวิชาสามัญตามที่ทางเรือนจำจัดให้ได้เป็นครั้งคราวหรือตลอดไป

9) เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ได้ทราบและเข้าใจระเบียบข้อบังคับของเรือนจำตามสมควร

10) เรือนจำต้องจัดให้มีผู้สมุดและสถานที่อ่านหนังสือสำหรับผู้ต้องขัง และต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์

11.2 ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน

ในปี พ.ศ. 2537 มีเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ ที่สามารถเปิดโรงเรียนผู้ใหญ่ได้ 132 แห่ง และได้จัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ขึ้นแล้ว 114 แห่ง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาเท่าที่ผ่านมาประมวลได้ดังนี้ (กรมราชทัณฑ์ 2537 : 4-7 ; อ้างถึงใน รุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง. 2541 : 15-16)

11.2.1 ปัญหาด้านผู้บริหาร ผู้บริหารบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาอบรมและพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขัง ขาดการส่งเสริมที่ดีให้กับผู้ปฏิบัติงานจึงก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่องไปยังการบริหารงานภายในเรือนจำและทัณฑสถาน นอกจากนี้การบริหารงานผู้ต้องขังมักเน้น ไปในเรื่องของการหารายได้ที่จะนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารเรือนจำและทัณฑสถานให้สำเร็จลุล่วง มิได้คำนึงถึงความจำเป็นของผู้ต้องขังที่ต้องมีเวลาเข้าห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้าหรือพักผ่อน หรือพบวิทยากรและอนุศาสนาจารย์ เพื่อปรึกษาหรือพูดคุยในสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ต้องขัง

11.2.2 ปัญหาด้านงบประมาณ นับได้ว่าขาดแคลนงบประมาณมาโดยตลอด การจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาของผู้ต้องขังมีอยู่อย่างจำกัดและไม่เพียงพอแก่จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น

11.2.3 ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่ทำหน้าที่ขาดความรู้ทางด้านการศึกษาและขาดประสบการณ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เพราะเมื่อแรกเข้ารับราชการไม่ได้มีจิตสำนึกหรือคาดหวังว่าจะต้องทำหน้าที่เป็นครู ส่วนตำแหน่งอนุศาสนาจารย์ประจำเรือนจำและทัณฑสถาน ก็มีทัศนคติที่เน้นหนักเฉพาะด้านศาสนา ไม่ได้นึกว่าเป็นเรื่องของการศึกษาโดยทั่วไปด้วย ประการสำคัญเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทำงานหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีเวรยามซึ่งต้องใช้เวลาในการอยู่เวรยามประมาณวันละ 16 ชั่วโมง ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาหาความรู้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้นำมาถ่ายทอดและมาอธิบายให้ผู้ต้องขัง ได้พัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดได้

11.2.4 ปัญหาที่เกิดจากผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังมีจิตใจ ไม่สงบวิตกกังวลห่วงใยครอบครัว และปรับตัวเข้ากับสภาพเรือนจำไม่ได้ มีความผิดปกติทางจิตใจมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา และคิดว่าตนเองแก่เกินไปที่จะเริ่มเรียน สำหรับในด้านศาสนาก็มีความรู้สึกต่อต้าน คิดว่าไม่มีความจำเป็นสำหรับชีวิต และไม่คอยคำนึงถึงบาปบุญคุณโทษ

11.2.5 ปัญหาด้านอาคารสถานที่ การศึกษาอบรมและพัฒนาจิตใจไม่มีความจำเป็นต้องใช้อาคารสถานที่ที่เป็นเอกเทศ มีลักษณะเฉพาะเป็นสัดส่วนพร้อมทั้งบรรยากาศการ

เรียนการสอน โดยแบ่งเป็นห้องสมุด ห้องพักรู้ ห้องทะเบียน ห้องประชุม ห้องปรึกษาแนะแนว แต่งบประมาณการก่อสร้างเรือนจำและทัณฑสถานไม่ได้รับการพิจารณาในสิ่งเหล่านี้จึงเหตุให้ การศึกษาอบรม และการพัฒนาจิตใจต้องสลับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของกิจกรรมในแต่ละ วันเป็นการขาดบรรยากาศ และความต่อเนื่องในการเรียนการสอนและการอบรมพัฒนาจิตใจ ของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะสถานภาพของเรือนจำและทัณฑสถานหรือภาวะแห่งการคุมขังไม่ เอื้ออำนวยหรือจูงใจต่อการศึกษา เช่น การเข้มงวดกวดขันระเบียบวินัยเกินไป หรือความแออัด ของสถานที่ควบคุม เป็นต้น

11.2.6 ปัญหาด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การศึกษาและการ พัฒนาจิตใจ ผู้ต้องขังมีความจำเป็นต้องมีห้องเรียน อุปกรณ์ในการฝึกอบรมวิชาชีพและสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเพื่อสร้างบรรยากาศให้เป็นโรงเรียน แต่โรงเรียน ผู้ใหญ่แต่ละแห่งไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์เหล่านี้ได้ครบถ้วน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวัง และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

1. ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของวรูม หรือทฤษฎี VIE (Vroom's VIE or Expectancy Theory)

วรูม (Vroom อ้างถึงใน ยุภาพร ยุภาศ. 2550 : 259) มีความเห็นว่าแรงจูงใจของ บุคคลมีสาเหตุจากปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ความคาดหวัง (Expectancy = E) คือ การรับรู้ของบุคคลที่จะปฏิบัติงาน เพิ่มมากขึ้นหากเขาจะได้รับรางวัลจากความพยายามเช่นนั้น

1.1 ความคาดหวังค่า 0 หมายความว่า บุคคลมีความเห็นว่าไม่มี ความเป็นไปได้ที่ความพยายามนั้นจะได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ

1.2 ความคาดหวังค่า 1 หมายความว่า บุคคลมีความเห็นว่า เป็นไปได้ที่ ความพยายามนั้นจะได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ

2. กลไกความเป็นไปได้ (Instrumentality = I) คือ ความเป็นไปได้ที่การ รับรู้และและความจริงว่า ระดับของการกระทำนั้นจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่นการที่บุคคล พิจารณาว่าหากเขาทำงานเพิ่มเขาจะได้รับรางวัลหรือไม่ กลไกความเป็นไปได้มีค่าจาก -1 ถึง +1

2.1 ค่า -1 หมายความว่า บุคคลนั้นมีความเห็นว่าระดับการกระทำของ เขาไม่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ

2.2 ค่า+1 หมายความว่า บุคคลนั้นมีความเห็นว่าระดับการกระทำของเขาสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการได้

3. ความอยากจะทำสิ่งต่างๆ (Valence = V) ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจหรือความไม่พอใจ

3.1 ความอยากในเชิงบวก คือความอยากหรือความพึงพอใจที่จะกระทำซึ่งมีค่าตั้งแต่ +1 ถึง +10

3.2 ความอยากในเชิงลบ คือการไม่ปรารถนาหรือความไม่พึงพอใจที่จะกระทำซึ่งมีค่าตั้งแต่ -1 ถึง -10

3.3 ความรู้สึกเป็นกลาง คือความรู้สึกเฉยๆ ของบุคคลซึ่งมีค่าเป็น 0

สูตร	$F = E \times I \times V$
เมื่อ	F = พลังแรงจูงใจของบุคคล
	E = ความคาดหวัง
	I = ความเป็นไปได้
	V = ความอยากจะทำ

2. ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

มาสโลว์ (Maslow, 1970 : 69-80) ซึ่งเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้เห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่จะได้ครอบครอง ความต้องการเฉพาะอย่าง ซึ่งความต้องการนี้ เขา ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลไว้ ดังนี้

1. บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นมาอีกไม่มีวันจบสิ้น

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่นๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจกับพฤติกรรมของคนนั้น

3. ความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

ลำดับความต้องการของบุคคลมี 5 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการในเรื่องของ อาหาร น้ำ อากาศ

เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน ก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

2. ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of safety needs)

ถ้าความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้วมนุษย์ต้องการในขั้นสูงต่อไป คือ เป็นความรู้สึกที่ต้องการความปลอดภัยหรือมั่นคงในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

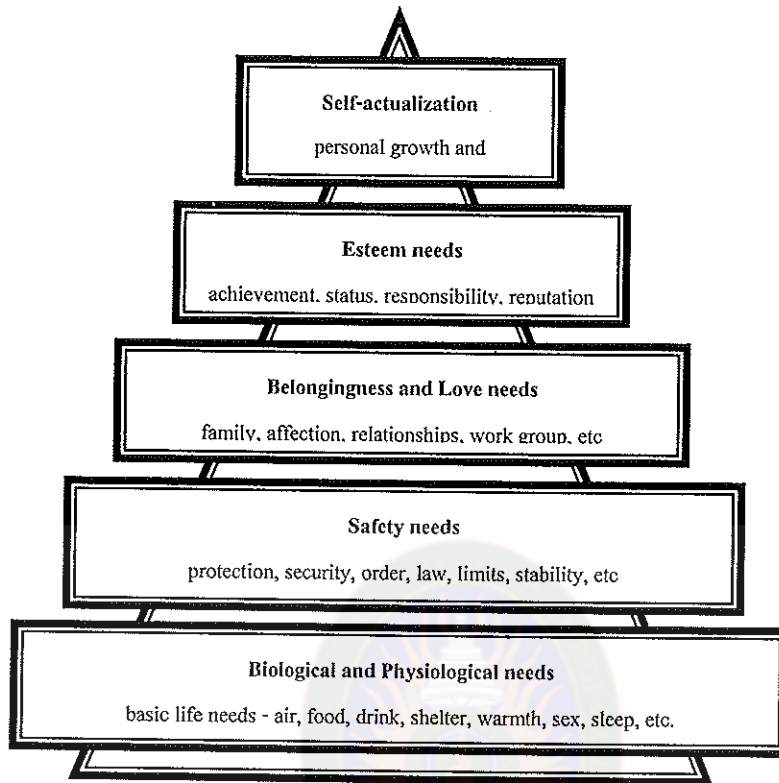
3. ความต้องการทางด้านความรักและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

(Belongingness and love needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นตอนดังกล่าวแล้วก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้นคือ ความต้องการทางสังคมเป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

4. ความต้องการมีความภูมิใจในตนเองหรือความต้องการชื่อเสียงได้รับการยกย่อง (Self esteem needs) เป็นความต้องการที่ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ คือ ความมั่นใจในตนเองในเรื่อง ความสามารถ ความรู้ และความสำเร็จในตนเอง ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

5. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงหรือได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization or self-realization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ความต้องการที่อยากจะได้รับผลสำเร็จในชีวิตตามนิมิตคิด หรือความคาดหวัง ทะเยอทะยานใฝ่ฝันภายหลังจากที่ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้ง 4 ขั้นอย่างครบถ้วนความต้องการขั้นนี้จะเกิดขึ้นและมักเป็นความต้องการที่เป็นอิสระเฉพาะแต่ละคน ซึ่งต่างมีความนิมิตคิดและใฝ่ฝันในทัศนระของคนที่

สรุปได้ว่ามนุษย์มีความต้องการเสมอ ไม่มีที่สิ้นสุด ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ขั้น ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

ที่มา : Maslow. 1970 : 80

สาระสำคัญของทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ สรุปได้ว่า ความต้องการทั้ง 5 ขั้นของมนุษย์มีความสำคัญไม่เท่ากัน บุคคลแต่ละคนจะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการบำบัดความต้องการในแต่ละขั้นที่เกิดขึ้น การมุ่งใจตามทฤษฎีนี้จะต้องพยายามตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีความต้องการลำดับขั้นที่แตกต่างกันไป และความต้องการในแต่ละขั้น จะมีความสำคัญแก่บุคคลมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการตอบสนองความต้องการในลำดับขั้นนั้นๆ

3. ทฤษฎีความเสมอภาคของ อัดัมส์ (Equity Theory)

อาดัมส์ (Adams. 1963 : 422-436 ; อ้างถึงใน สมยศ นาวิการ. 2522 : 393-396) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมุ่งใจในทฤษฎีความเสมอภาค (Equity theory) ไว้ดังนี้

ทฤษฎีความเสมอภาคของอาดัมส์จะพอใจต่อสถานการณ์ของความสมดุลหรือความเสมอภาคที่เกิดขึ้น เมื่อรับรู้ว่าอัตราส่วนของปัจจัยและผลลัพธ์ของเราเท่ากับอัตราส่วนของปัจจัยและผลลัพธ์ของบุคคลอื่นที่ถูกเปรียบเทียบภายในสถานการณ์เดียวกันแล้ว

การคัดเลือกบุคคลที่เราจะเปรียบเทียบกับตัวเอง ขึ้นอยู่กับการมองการเปรียบเทียบที่เหมาะสมของเราเองตัวอย่าง เช่น ในการพิจารณาความเสมอภาคของการขึ้นเงินเดือน เราอาจเปรียบเทียบเงินเดือนของเรากับบุคคลระดับเดียวกัน บางคนภายในหน่วยงานอื่น หรือบุคคลอื่นที่มีความคล้ายคลึงกันที่ทำงานอยู่กับบริษัทอื่น ตามทฤษฎีความเสมอภาค สถานการณ์ของความไม่เสมอภาคจะเกิดขึ้นทุกครั้งที่อัตราส่วนปัจจัย-ผลลัพธ์ของบุคคลอื่นที่ถูกเปรียบเทียบภายใต้การใช้ดุลยพินิจทางความเสมอภาค เราจะพิจารณาความเสมอภาคเทียบเคียง (การเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น) แทนที่จะเป็นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ซึ่งแสดงความหมายว่า เราอาจจะรู้สึกถูกปฏิบัติอย่างเสมอภาค ภายใต้สถานการณ์ที่เราได้ให้ปัจจัยที่สูงและได้รับผลลัพธ์ที่ต่ำตามที่บุคคลที่เราเปรียบเทียบกับตัวเอง ได้ให้ปัจจัยที่สูง และได้รับผลลัพธ์ที่ต่ำด้วย ในทำนองเดียวกันเราจะรู้สึกถูกปฏิบัติอย่างเสมอภาคถ้าบุคคลอื่นมีผลลัพธ์ที่สูงกว่าเรา ตราบเท่าที่เราเชื่อว่าปัจจัยของพวกเขาสูงกว่าพวกเรา ที่เป็นเหตุผลของความแตกต่างได้แม้ว่าทฤษฎีความเสมอภาคยืนยันว่าเราจะรู้สึกถูกปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคเมื่อเรารู้ว่าอัตราส่วนปัจจัย-ผลลัพธ์ของเราสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นด้วย (เช่น เราได้รับการขึ้นเงินเดือนสูงกว่าทุกคนทั้งที่เราเชื่อว่าปัจจัยของเราจะเหมือนกับบุคคลอื่น) การวิจัยได้เสนอแนะว่าบุคคลจะปรับปรุงสถานการณ์ของการได้รางวัลสูงเกินไปเช่นนี้ค่อนข้างรวดเร็ว ดังนั้นสถานการณ์ของการได้รางวัลต่ำเกินไป (อัตราส่วนปัจจัย-ผลลัพธ์ของเราต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น) จะมีผลกระทบต่อแรงจูงใจมากกว่าสถานการณ์ของการได้รางวัลสูงเกินไป

ผลกระทบแรงจูงใจของทฤษฎีความเสมอภาคจะอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก ทฤษฎีความเสมอภาคยืนยันว่าการรับรู้ความไม่เสมอภาคจะสร้างความเครียดภายในตัวเรา ประการที่สอง ความเครียดจะจูงใจให้เราจัดหรือลดความไม่เสมอภาคลง ความไม่เสมอภาคที่ถูกรับรู้มากเท่าใด ความเครียดยิ่งรุนแรงขึ้นและแรงจูงใจของเราที่จะลดความเครียดยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

4. ทฤษฎี เอ็กซ์และทฤษฎีวาย ของแมกเกรเกอร์ (McGregor's Theory X and Y)

แมกเกรเกอร์ (Mcgregor. 1960 : 33-48 ; อ้างถึงใน วราภรณ์ บุตรพรม. 2547 : 21) ได้สรุปข้อสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวคน คือ ทฤษฎีเอ็กซ์ และทฤษฎีวาย ซึ่งแสดงเปรียบเทียบลักษณะของคนให้เห็นในสองทัศนคติที่แตกต่างกันว่ามีลักษณะ ดังนี้

4.1 ทฤษฎีเอ็กซ์ (Theory X)

แมคเกรเกอร์ ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับตัวคนเราว่าจะมีลักษณะ ดังนี้

4.1.1 ลักษณะของคนโดยทั่วไปจะไม่ชอบทำงาน และจะพยายามหลีกเลี่ยงหรือบิดพลิ้วเมื่อมีโอกาส

4.1.2 ด้วยเหตุที่คนไม่ชอบทำงานดังกล่าว ดังนั้น จึงต้องใช้วิธีบังคับ (Coered) ควบคุม (Controlled) กำกับ (Directed) หรือข่มขู่ (Threatened) ด้วยวิธีการลงโทษต่างๆ เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความพยายามที่จะทำงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

4.1.3 คนโดยทั่วไปจะชอบวิธีดังกล่าว และอยากให้กระทำโดยผู้บริหารเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อที่จะได้หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่างๆ คนโดยทั่วไปจะไม่มีภาวะกระตือรือร้นหรือใฝ่สูง แต่จะมีความต้องการในเรื่องของความมั่นคง (Security Needs) เป็นสำคัญเท่านั้น

4.2 ทฤษฎีวาย (Theory Y)

ภายหลังจากที่วิชาการความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้รับการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางทำให้เกิดข้อสมมติฐานเกี่ยวกับคนขึ้นใหม่ ซึ่ง แมคเกรเกอร์ ได้กล่าวไว้ดังนี้

4.2.1 ลักษณะของคนโดยทั่วไปไม่ใช่จะไม่ชอบทำงานเสมอไป แต่งานดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีหรือเลวสำหรับคนงาน ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพการควบคุม ถ้างานนั้นได้รับการจัดอย่างเหมาะสม ก็อาจเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองสิ่งจูงใจคนได้ ในทางกลับกันหากงานนั้นเป็นลักษณะของการบังคับลงโทษ คนก็จะไม่ชอบ

4.2.2 การควบคุมและการคาดโทษต่างๆ ไม่ใช่วิธีเดียว ที่จะทำให้คนเกิดความพยายามทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ควรเปิดโอกาสให้คนใช้ดุลพินิจของตน (Self-Direction) ในขณะที่กำลังปฏิบัติงาน เพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

4.2.3 การที่คนจะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์การย่อมเป็นเหตุเป็นผลกับโอกาสที่คนจะได้รับการตอบสนองสิ่งจูงใจ ตามความพอใจของตนด้วย

4.2.4 สาเหตุที่คนงานพยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ขาดความกระตือรือร้นที่จะตอบสนองสิ่งจูงใจด้านความมั่นคงอย่างเดียวนั้น สืบเนื่องจากกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เคยผ่านมามากกว่าความจริงแล้ว หากงานต่างๆ ได้มีการจัดการที่เหมาะสมคนงานก็ยอมรับและอยากที่จะรับผิดชอบในผลสำเร็จของงาน

4.2.5 หากเข้าใจคน โดยถูกต้องแล้วคนจะมีคุณสมบัติดีเลิศ คือ จะมีความคิดที่ดี ฉลาด และมีความคิดริเริ่มที่จะช่วยแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ ขององค์การได้อย่างดี

สรุปว่าจากทฤษฎีดังกล่าวทำให้เห็นว่า การบริหารงานบางครั้งยังมีได้เข้าถึงคนอย่างแท้จริงทำให้การใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวกับมนุษย์เป็นไปยังไม่เกิดประโยชน์เต็มที่ ผู้บริหารที่ดีจึงควรตั้งสมมติฐานคน เป็นทฤษฎีไว้วางใจไว้ก่อน แล้วพิจารณาวิธีการบริหารที่เหมาะสม ทฤษฎีทั้งสองแสดงถึงทัศนะของผู้บริหาร ที่พยายามเสริมสร้างแรงจูงใจ หรือสนองความต้องการของบุคคล เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน โดยข้อสมมติฐานตามทฤษฎีเอ็กซ์ จะให้ความสำคัญกับความต้องการด้านความมั่นคงของคนงาน ส่วนข้อสมมติฐานตามทฤษฎีวาย จะให้ความสำคัญกับสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งเป็นความต้องการระดับสูง จะเห็นได้ว่าการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับคนตามแนวความคิดของแมคเกรเกอร์เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่กำลังถึงการเพิ่มระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของคนในองค์กร

5. ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำของ สกินเนอร์ (Skinner' Operant Conditioning Theory)

สกินเนอร์ (Skinner ; อ้างถึงใน อบรม สนิทपाल. 2539 : 69-76) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้คิดทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ จัดเป็นการเรียนรู้แบบ सकิริยา (Active Learning) ได้ทำการทดลอง เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ โดยการวางเงื่อนไขด้วยเครื่องมือ (Instrumental Conditioning) โดยทดลองกับหนูที่หิว และนกพิราบที่กำลังหิว Skinner ถือว่าอาหารที่หล่นออกมาเป็นตัวเสริมแรงหรือรางวัล (Reinforcing) รางวัลที่ในการเรียนรู้หรือที่เรียกว่าแรงเสริมนั้น เมื่อพูดถึงการทดลองเกี่ยวกับสัตว์ก็คือ อาหาร บทเรียนสำหรับรูปหรือการสอนแบบโปรแกรม (Programed Learning) ซึ่งเกิดจากผลงานของสกินเนอร์ ก็อาศัยหลักการอันนี้โดยการให้รางวัลทุกๆ ครั้งที่ผู้เรียนทำอะไร ได้สำเร็จ ด้วยเหตุนี้มนุษย์ถือว่าความรู้เป็นรางวัลที่มีค่าที่ได้จากการเรียนรู้ จึงพยายามศึกษาหาความรู้เพื่อที่จะให้รู้มากกว่าเดิมความรู้จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาเพราะฉะนั้น จึงถือว่าความรู้เป็นรางวัลที่สำคัญอันหนึ่งตามหลักของ สกินเนอร์ ความรู้อาจจัดว่าเป็นตัวเสริมแรงที่สำคัญของมนุษย์

การวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำของ สกินเนอร์ (Skinner) ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษในการควบคุมการตอบสนอง ซึ่งไม่ได้เกิดจากการเข้าใจโดยตรง การตอบสนองในลักษณะเช่นนี้ ดูเหมือนอินทรีย์เป็นผู้ส่งออกมาซึ่งกว่าสิ่งเร้าดังออกมา การตอบสนองของมนุษย์และสัตว์ที่อินทรีย์เป็นผู้ส่งออกมา ได้แก่ การเดิน การพูด การทำงาน การเล่น และพฤติกรรมอื่นๆ อีกมากมาย เนื่องจากอาการกระทำของพฤติกรรมแบบนี้เป็นอาการกระทำต่อ

สิ่งแวดล้อม และมีความเชื่อว่าพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ส่วนมากเป็นไปในลักษณะแสดงอาการกระทำต่อสิ่งแวดล้อม (Operant Behavior)

การนำมาใช้ในการเรียนการสอน

1. ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน เช่น อภิปราย โต้เถียง แสดงบทบาท ฯลฯ
2. ควรจัดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ เช่น ชุมนุม ทักษะ ออก

ค่ายอาสาพัฒนา

3. ใช้ในการสร้างเครื่องช่วยสอน (Teaching Machine)
4. ใช้ในการปรับพฤติกรรม (Shaping Behavior) และปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม

โดยอาศัยการเสริมแรงซึ่งจำเป็นต้องหาตัวเสริมแรงที่เหมาะสมกับวัยและต้องคำนึงถึงความพร้อมด้วย

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

มาตรา 43 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐย่อมได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 81 “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุน ให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เสริมสร้างความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ”

จากเจตจำนงที่แสดงไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 43,81 และมาตราอื่นๆ ที่ประสงค์ให้การจัดการศึกษาของรัฐ คำนึงถึง

การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชนตามที่กฎหมายบัญญัติและให้ความ
 ค้ำจุนการจัดการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพ และเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของ
 รัฐซึ่งได้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหาร
 และจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
 สาระที่ปรากฏในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาตินี้ครอบคลุมถึงเรื่องสำคัญสองประการ คือ
 ประการแรกเกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ การปฏิรูป
 หลักสูตร การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนและการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการ
 ศึกษา ประการที่สอง เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ ได้แก่ การกระจายอำนาจ การใช้แผนยุทธศาสตร์
 การส่งเสริม การมีส่วนร่วม การประกันคุณภาพทางการศึกษาและการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
 สรุปว่าการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งดำเนินการในเรือนจำจังหวัด
 มหาสารคาม จึงพยายามจัดให้สอดคล้องข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2.1 ความเป็นมา

กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของสังคม โลกสู่ยุคโลกาภิวัตน์
 อันส่งผลให้ประเทศต่างๆ ต้องหันมาสำรวจตนเองอย่างจริงจังเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถ
 ให้พร้อมที่จะเข้าสู่การแข่งขันเสรีในตลาดโลกได้ด้วยความมั่นใจ ทำให้การศึกษาซึ่งพื้นฐาน
 สำคัญในการพัฒนาความพร้อมของประชากร ได้รับความสนใจจากผู้นำของประเทศต่างๆ
 อย่างต่อเนื่องในเรื่องนี้นับได้ว่า อังกฤษ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่นและไทย เป็นประเทศในกลุ่มแนว
 หน้านี้กว่าสองทศวรรษแล้ว แนวความคิดดังกล่าว ได้เผยแพร่ขยายออกไปยังภูมิภาคต่างๆ
 ทั่วโลกอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา และส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย กล่าวคือในช่วงแรก
 ก่อนที่จะมีการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีความพยายามจาก
 นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องของหลายฝ่ายพยายามผลักดัน ให้มีการกำหนดสาระต่างๆ เกี่ยวกับ
 การศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญดังกล่าว และได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องสิทธิใน
 เรื่องการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือ
 วัฒนธรรมอันดีตลอดจนหน้าที่ในการรับการศึกษาอบรมของประชาชน การกำหนดให้รัฐต้อง
 จัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมและที่
 สำคัญคือจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการตรา
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นแม่บทในการศึกษาไทยในปัจจุบัน (วิทวัส
 สิทธิพันธ์. 2549 : 21-22)

2.2 ความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 6 “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

มาตรา 8 “การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาตลอดชีพสำหรับประชาชน
- 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง”

2.3 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 10 “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ...”

มาตรา 12 “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์การเอกชน องค์การวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

2.4 ระบบการศึกษา

มาตรา 15 “การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน
2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผลซึ่งเป็น

เงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยการศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน”

มาตรา 16 “การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับคือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญา

การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

2.5 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

มาตรา 23 “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข”

มาตรา 26 “ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากการพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรร โอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย”

2.6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรา 48 “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอก”

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งในการจัดการศึกษาของรัฐให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กร

ปกครองท้องถิ่นและเอกชนตามที่กฎหมายบัญญัติและให้ความคุ้มครองการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ดังนั้น จึงสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าว

3. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

มาตรา 27 “อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง”

มาตรา 28 “บรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาและอบรม เช่น เครื่องมือและเครื่องใช้ สมุด หนังสือ นั้นรัฐบาลเป็นผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว”

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กรมราชทัณฑ์ได้ออกข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 8 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2483 เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 การศึกษาอบรมผู้ต้องขังนั้น ให้จัดเป็น 3 สาขา ดังนี้

พุทธศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ

จริยศึกษา ได้แก่ การอบรมศีลธรรม จรรยาและหน้าที่พลเมืองดี

พลศึกษา ได้แก่ การศึกษาการอนามัยและการสุขภาพ ตลอดจนการออกกำลังกายและการเล่นออกกำลังกายต่างๆ

พุทธศึกษา

ข้อ 2 การศึกษาในสาขานี้ แยกออกเป็น ดังนี้

1. วิชาสามัญ ผู้ต้องขังที่ยังอ่านเขียนหนังสือไทยไม่ได้ และมีกำหนดโทษเหลือซึ่งจะต้องจำต่อ ไปอีกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ต้องจัดให้ศึกษาวิชาสามัญตามที่ทางการเรือนจำจัดให้ จนสามารถมีความรู้อ่านเขียนหนังสือได้

2. วิชาชีพ ผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด และมีได้กำหนดให้มีหน้าที่อันเกี่ยวกับการงานที่มีใช่เป็นการหาผลประโยชน์ ต้องจัดให้ศึกษาวิชาชีพทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติตามที่เรือนจำจัดให้

ข้อ 3 ถ้าคนฝาก คนต้องขัง สมัครเข้ารับการศึกษาดังกล่าวไว้ในข้อ (1) (2) ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตให้ตามสมควรแก่กรณี

จริยศึกษา

ข้อ 4 ผู้ต้องขังทุกคนจัดให้ได้รับการอบรมศีลธรรม จรรยาแลหน้าที่พลเมืองดี และต้องจัดให้ฟังพระธรรมเทศนาตามลัทธิศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่ทางการเรือนจำจัดให้

ข้อ 5 เรือนจำต้องพยายามให้หรือให้ความสะดวกผู้ต้องขัง ได้ประกอบพิธีกรรม ในวันพระและพิธีสำคัญในทางลัทธิศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือตามที่เห็นสมควร

พลศึกษา

ข้อ 6 เรือนจำต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้รับคำแนะนำในการอนามัย และ สุขภาพบาลตามสมควร

ข้อ 7 ผู้ต้องขังฝึกหัดระเบียบแถว เล่นกีฬาและการออกกำลังกายต่างๆ ตามที่ เรือนจำจัดให้

เบ็ดเตล็ด

ข้อ 8 ผู้ต้องขังที่ได้รับการยกเว้นมิต้องศึกษาวิชาตามข้อ 1, 2, 6 และ 7 ต้องเป็น คนชรา ทูพพลภาพ พิการหรือเจ็บป่วย ซึ่งแพทย์ประจำเรือนจำหรือถ้าไม่มีแพทย์ หรือแพทย์ ประจำเรือนจำไม่อยู่ เจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชาควบคุมตั้งแต่ตำแหน่งพัศดีขึ้นไปรับรองว่า ไม่สามารถจะรับการศึกษาวิชาสามัญหรือวิชาสามัญตามที่ทางการจัดให้ได้เป็นครั้งคราวหรือ ตลอดไป

มาตรา 31 “ผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยและข้อบังคับของเรือนจำ และ ทำงานตามมาตรา 22 นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ”

แต่เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ต้องขังมีความประพฤติอยู่ในระเบียบวินัยและ ข้อบังคับ โดยให้ได้รับประโยชน์ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

มาตรา 32 “สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่แสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความ อุตสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำการงานเกิดผลดีหรือทำความชอบแก่ทางราชการ เป็นพิเศษอาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

1. ให้ความสะดวกในเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ
2. เลื่อนชั้น
3. ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ
4. ลาไม่เกิน 4 วัน ในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่จะต้องใช้ในการเดินทาง

เข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญ หรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักรสยาม และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนด ไว้ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานั้นมิให้หักออกจากกรคำนวณกำหนดโทษ

5. พักการลงโทษ ภายใต้การบังคับเงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนด แต่การพักการลงโทษนี้จะฟังกระทำได้อีกต่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี แต่ไม่เกินกว่ากำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่

6. ลดวันต้องโทษจำคุก ให้เดือนละไม่เกิน 5 วัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การลดวันต้องโทษจำคุก จะฟังกระทำได้อีกต่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือ ไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

7. ในการลดวันต้องโทษจำคุกข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากกรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมอัยการ กรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์เป็นผู้พิจารณาโดยมีเสียงส่วนมาก

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันของสังคมไทยใน 20 ปี ข้างหน้า โดยนำความคิดของทุกภาคส่วนในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอนุภาคและระดับชาติ มาสังเคราะห์เชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบให้เกิดเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” ที่สังคมไทยยอมรับร่วมกัน โดยคำนึงถึงภาพรวมการพัฒนาที่ผ่านมา สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อนำไปสู่สังคมไทยที่พึงประสงค์ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่ชี้นำกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว มีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบการบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม มนัส วงศ์ทาเครือ (2546 : 20-21) ให้ความสำคัญกับ

1. การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยปฏิรูประบบสุขภาพ ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เน้นการป้องกัน ปฏิรูปการศึกษา และกระบวนการการเรียนรู้ระดับทักษะฝีมือของคนไทยให้ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปสามารถคิดเป็นทำเป็น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรม มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ

2. การส่งเสริมให้คนมีงานทำ โดยมุ่งสร้างผู้ประกอบการอาชีพส่วนตัวและผู้ประกอบการขนาดเล็กกระจายโอกาสมีงานทำในทุกๆ พื้นที่ทั่วประเทศ ขยายการจ้างงานนอกภาคเกษตร และส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในต่างประเทศเพื่อขยายตลาดแรงงานใหม่ๆ ให้แก่แรงงานไทย

3. การปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อสร้างหลักประกันแก่คนทุกช่วงวัย โดยเพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักประกันสังคม เตรียมความพร้อมของท้องถิ่นในการร่วมรับผิดชอบการบริหารงานสังคม ปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ปรับปรุงรูปแบบการคุ้มครองกลุ่มคนยากคนจนและผู้ด้อยโอกาส

4. การป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพเสพติดและความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน โดยปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเร่งบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา ปรามปรามและดำเนินการทางกฎหมายอย่างจริงจัง ตลอดจนประสานความร่วมมือกับต่างประเทศ เพื่อสกัดกั้นขบวนการผลิตและค้ายาเสพติด รวมทั้งปรับระบบบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

5. การส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา โรงเรียน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัครและสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยเสริมสร้างสถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง ในการดูแลและพัฒนาสมาชิกในทุกด้าน สร้างและปลูกจิตสำนึกในการรักษาดีและความเป็นไทยอย่างจริงจัง สนับสนุนบทบาททางสังคมต่างๆ ในการทำนุบำรุงและพัฒนาสังคมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนานุเคราะห์ทางศาสนา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาสื่อมวลชนทุกประเภทให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็น โอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน โลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” กำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

1. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้คุณภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพแวดล้อมในยุค โลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ มีระดับการออมที่พอเพียง มีการปรับ โครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็นไทย ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้าน โครงสร้างพื้นฐาน และ โลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกา และกลไกสนับสนุนการแข่งขันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

3. ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นธรรม และมีการสร้างสรรค์คุณค่า สนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้ และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ปรับลดแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

4. พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการ

กระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจสังคม และการใช้ทรัพยากร

6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 – 2559) ยุทธศาสตร์ การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มในอนาคต สะท้อนให้เห็นความเสียหายที่อาจเกิดทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง สถาบันทางสังคม และปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลกและภูมิภาค โดยเฉพาะในประเทศไทย อาเซียน ดังนั้น ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงมุ่งเน้นการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความเพียร มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคม และหนุนเสริมสถาบันทางสังคมให้แข็งแกร่งและเอื้อต่อการพัฒนาคน ดังนี้

6.1 การปรับโครงสร้างและการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม ส่งเสริมให้คนไทยมีบุตรที่มีคุณภาพและมีการกระจายตัวประชากรที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่

6.1.1 ส่งเสริมคู่สมรสที่มีความพร้อมให้มีบุตรเพิ่มขึ้นและรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ไม่ให้ต่ำกว่าระดับที่เป็นอยู่ปัจจุบัน โดย

1) ส่งเสริมอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมในทุกช่วงวัยอย่างทั่วถึงได้มาตรฐานและมีคุณภาพ รวมทั้งกำหนดมาตรการที่เอื้อต่อการมีบุตรเพิ่มขึ้นอย่างมีคุณภาพทั้งในด้านภาษีและสวัสดิการในการเลี้ยงดูบุตร

2) ส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ในเรื่องครอบครัวศึกษา อาหารศึกษาพฤติกรรมอนามัยการเจริญพันธุ์ และสุขภาพทางเพศที่เหมาะสมปลอดภัย รวมถึงการเตรียมความพร้อมพ่อแม่ก่อนตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ ระยะคลอด และหลังคลอด

6.1.2 สนับสนุนการกระจายตัวและส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส และทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ โดย

1) เพิ่มโอกาสการจ้างงานและการมีงานทำในภูมิภาค เพื่อลดการย้ายถิ่นออกและจูงใจให้มีการย้ายถิ่นกลับภูมิลำเนาเดิม

2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บริการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้เพียงพอและมีคุณภาพมาตรฐานเท่าเทียมกันระหว่างเขตเมืองและชนบท เพื่อจูงใจให้ประชาชนอยู่ในพื้นที่

6.2 การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการเรียนรู้สู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการส่งสมทบทางปัญญา เชื่อมโยงการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาสู่การเสริมสร้างขีดความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพ และการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย

6.2.1 พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม และจริยธรรม โดย

1) เตรียมความพร้อมของพ่อแม่และผู้ดูแลในการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางสมอง สติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ด้วยการกระตุ้นให้ได้คิดและลงมือทำด้วยตนเอง เชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้เข้ากับชีวิตจริง และปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดีด้านคุณธรรม และจริยธรรม

2) ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพศูนย์เด็กเล็กทั้งในชุมชน สถานประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับภูมิสังคม โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของผู้ดูแลเด็ก และการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคนสามวัย

6.2.2 พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ และสติปัญญาทางอารมณ์ที่เข้มแข็งสามารถศึกษาหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดย

1) พัฒนาหลักสูตรและปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านที่เชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการการเรียนรู้ให้หลากหลายทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และนันทนาการที่ครอบคลุมทั้งศิลปะ ดนตรี กีฬา วัฒนธรรม ศาสนา ประชาธิปไตย ความเป็นไทย และเรื่องอาเซียนศึกษา ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในห้องเรียน และการเรียนรู้นอกห้องเรียน และสร้างนิสัยใฝ่รู้มีทักษะในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและรับฟังความเห็นของผู้อื่น และการต่อยอดสู่ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดทั้งการจัดกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสาธารณะประโยชน์ โดยเฉพาะกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีและอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

2) ค้นหาเด็กที่มีอัจฉริยภาพและผู้มีความสามารถพิเศษด้านต่างๆ อาทิ วิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์ ศิลปกรรม หัตถกรรม การกีฬา ดนตรี เป็นต้น ให้ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพให้มีความเป็นเลิศ สามารถแสดงศักยภาพในเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

3) ส่งเสริมการใช้และการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น การใช้ภาษาไทย อย่างถูกต้อง ควบคู่กับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศหลัก รวมทั้งการเรียนรู้ ภาษาสากลอื่นที่เหมาะสม และภาษาประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนการเรียนรู้วัฒนธรรม และ สร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อรองรับการเป็นประชาคม อาเซียน

4) เน้นครูผู้สอนให้มีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน มีระบบ กระบวนการผลิต และพัฒนาครูที่มีคุณภาพ สามารถดึงจุดคนเก่งและดี มีจิตวิญญาณความเป็นครู โดยให้ทุกภาค ส่วนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและยกย่องครูเพื่อศิษย์และหรือครูสอนดี เพื่อเป็นต้นแบบ ให้แก่ครูอื่นๆ จัดให้มีระบบจูงใจให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการปรับวิธี ประเมินสมรรถนะที่สะท้อนประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งปรับระบบการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในการจัดการศึกษาที่เน้น คุณภาพมาตรฐานอย่างจริงจัง

5) เสริมสร้างทักษะชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและถูกต้อง ให้แก่เด็ก โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สามารถจัดการ ควบคุม ดูแลอารมณ์ได้ อย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจในหลักโภชนาการ การออกกำลังกาย และการใช้เวลาอย่าง สร้างสรรค์และมีคุณภาพ ตลอดจนมีการพัฒนาสุขภาพิบาลโรงเรียน โดยจัดโรงเรียนให้ถูก สุขลักษณะเอื้อต่อการมีสุขภาวะ มีการควบคุมดูแลและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียน ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยจากโรค การเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุต่างๆ

6.2.3 พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับ

โครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดย

1) พัฒนากำลังแรงงานในภาคเกษตร โดยจัดระบบการศึกษาเพื่อสร้าง เกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตรที่ใช้ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ อย่างครบวงจร ทั้ง การจัดหาพื้นที่ทำการเกษตรตามความถนัด มีแหล่งทุนสนับสนุน และมี ทักษะความรู้ด้านธุรกิจและการตลาดควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจให้เยาวชนเข้าสู่ อาชีพเกษตรกรรมอย่างมีศักดิ์ศรี เพื่อให้ภาคการเกษตรเป็นฐานการผลิตที่มั่นคงของประเทศ

2) สนับสนุนการผลิตและพัฒนานักวิจัย ผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรม ในสาขาต่างๆ สร้างเครือข่ายนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนต่อยอดสู่การสร้างสรรค นวัตกรรมระดับสูงที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทยสู่เศรษฐกิจ สร้างสรรค เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของสินค้าและบริการที่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือเชิงสังคม โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษาฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและ ระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันเป็นระบบ รวมทั้งการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อต่อยอดไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค

3) พัฒนากำลังแรงงานระดับกลาง โดยเน้นการจัดการเรียนการสอน ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรคด้วยปัญญา การสร้างแรงจูงใจ ปลุกฝังค่านิยมในการ เรียนสายอาชีพและการประกอบอาชีพอิสระ การยกระดับคุณภาพมาตรฐานอาชีวศึกษาให้ ผู้เรียนมีสมรรถนะในการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงกับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย และ สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของสถานศึกษา รวมทั้งสร้างเครือข่ายการผลิตและพัฒนาากำลัง แรงงานกับภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะสถานประกอบการ สถาบันเฉพาะทาง ควบคู่กับการสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้กับนานาชาติ

4) จัดทำกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ โดยสร้างระบบความเชื่อมโยงระหว่าง คุณวุฒิทางการศึกษาตามระดับการเรียนรู้กับคุณวุฒิวิชาชีพตามระดับความสามารถที่สอดคล้อง กับความต้องการกำลังคนที่เทียบเคียงกับมาตรฐานสากล เพื่อให้แรงงานมีสมรรถนะและมี เส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพที่ชัดเจนตลอดจนสนับสนุนการเตรียมความพร้อมรองรับการ เปิดเสรีด้านแรงงานภายใต้กรอบความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม

5) เตรียมความพร้อมคนไทยในการรับประโยชน์และลดผลกระทบที่จะ เข้ามาพร้อมกับการเข้าออกของแรงงานอย่างเสรี สร้างโอกาสและเพิ่มขีดความสามารถของคน ไทยในการออกไปทำงานต่างประเทศ ยกกระดับทักษะด้านอาชีพและทักษะด้านภาษา

6) เร่งปรับปรุงการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติให้เป็นระบบ ทั้งการ จัดระเบียบแรงงานไร้ฝีมือ การดึงดูดแรงงานที่มีความรู้และทักษะสูงเข้ามาทำงานในประเทศ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของแรงงานข้ามชาติให้มีประสิทธิภาพและนำไปใช้ในการบริหาร จัดการแรงงานได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการจัดบริการทางสังคมให้กับแรงงานข้ามชาติตาม ความเหมาะสมและเป็นธรรม

7) จัดให้มีการวางแผนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรภาครัฐ
 อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สร้างความชัดเจนในบทบาทและภาระงานของข้าราชการ
 พนักงาน และลูกจ้าง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของภาครัฐให้มีผลผลิตสูงขึ้น
 รวมทั้งปรับปรุงระบบบริหารงานบุคคลให้เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และ
 ธรรมเนียมปฏิบัติของภาครัฐ

6.2.4 พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ
 มีคุณค่าสามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม โดย

1) ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำในผู้สูงอายุ โดยกำหนด
 ลักษณะประเภทงานและอัตราค่าจ้างที่เหมาะสม ควบคู่กับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทั้งด้าน
 วิชาการและการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อการประกอบอาชีพและการพัฒนา
 ตัวเองอย่างต่อเนื่อง

2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้
 ผู้สูงอายุที่เป็นคลังสมองของชาติทั้งภาครัฐและเอกชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ

3) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเอง โดยการปรับปรุง
 สภาพแวดล้อมและความจำเป็นทางกายภาพให้เหมาะกับวัย และการพัฒนาระบบการดูแล
 ผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในด้านการจัดบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมอย่าง
 บูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่องรวมทั้งพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพ
 และความพร้อมให้เป็นต้นแบบของการดูแลผู้สูงอายุเพื่อขยายผล ไปสู่ชุมชนอื่น

6.2.5 สอดแทรกการพัฒนาคนทุกช่วงวัยด้วยกระบวนการเรียนรู้ผู้
 วัฒนธรรมการถือฤกษ์เสริมสร้างทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต การต่อยอดผู้
 นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิด
 เห็น และการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์มีระเบียบวินัย ควบคู่กับการพัฒนาคนด้วยการ
 เรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับ
 แนวโน้มการจ้างงาน และเตรียมพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนรวมทั้งการพัฒนา
 ต่อยอดตามศักยภาพและความถนัด

6.2.6 สร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สถาบัน
 ชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ให้ตระหนักถึงการเคารพกฎหมาย หลักสิทธิ
 มนุษยชน การสร้างค่านิยมให้มียุติธรรมการผลิตและบริการที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

การสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงาน มีการเรียนรู้ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมน่าอยู่

6.3 การส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม สร้างเสริมสุขภาพควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพระบบบริการสาธารณสุข

6.3.1 การสร้างเสริมสุขภาพคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ โดยการพัฒนาความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว ชุมชน การลดปัจจัยเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพที่มีผลต่อสุขภาพ การพัฒนาระบบและกลไกเฝ้าระวังความมั่นคงทางสุขภาพจากปัจจัยคุกคามสุขภาพที่แฝงมากับกระบวนการพัฒนา รวมทั้งมุ่งสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพ การใช้ประโยชน์จากยาสมุนไพรเพื่อการป้องกันและการรักษาเบื้องต้น และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสารต่อสังคมเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงรุก

6.3.2 พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะระบบบริการขั้นพื้นฐาน ควบคู่กับการส่งเสริมการแพทย์ทางเลือก การพัฒนาด้านเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสุขภาพของประเทศ การพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุขให้เหมาะสมทั้งการผลิตและการกระจายบุคลากร ค่าตอบแทน และการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้บุคลากรมีการกระจายที่เหมาะสม รวมทั้งการใช้มาตรการการเงินการคลังเพื่อสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6.4 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่

6.4.1 สร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัย ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กร กลุ่มบุคคล ชุมชนประชาชน และสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

6.4.2 ส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

1) จัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ยืดหยุ่น หลากหลาย เข้าถึงได้ง่ายที่สัมพันธ์สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้เป็นกลุ่มจนคิดเป็นนิสัยใฝ่เรียนรู้

2) มีระบบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ ปรับระบบการวัด ประเมินผลผู้เรียนและระบบการเข้ารับการศึกษาต่อให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาทางเลือกใน ประชากรทุกกลุ่มตามศักยภาพของผู้เรียน

3) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบทเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และการ ใช้มาตรการทางภาษีในการสนับสนุนการผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ และเป็นช่องทางสำหรับคน ทุกกลุ่มวัยแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

6.4.3 สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) เสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ โดยพัฒนาโครงข่ายโทรคมนาคมและบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับ ภูมิสังคม และพัฒนายกระดับศูนย์กลางความเป็นเลิศด้านต่างๆ สู่ภูมิภาคและชุมชน รวมทั้งการ ปรับปรุงและผลักดันกฎ ระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจน มาตรการภาษีที่เกี่ยวข้อง ให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2) พัฒนาและเปิด โอกาสให้ประชาชนและชุมชนได้ใช้ประโยชน์จาก แหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ สถานศึกษา ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬาและ นันทนาการ รวมทั้งเปิดพื้นที่เวทีสาธารณะให้เป็นศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนให้กับนักคิด และ นำเสนอผลงานเชิงสร้างสรรค์ โดยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เข้าถึงอย่างสะดวกและใช้บริการ ได้เต็มศักยภาพมีการผสมผสานภูมิปัญญา ท้องถิ่นและความรู้สมัยใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้

3) พัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และจัดให้ มีการวิจัยเชิงประจักษ์ของชุมชน การจัดการองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการ พัฒนาทักษะด้านภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เอื้อต่อการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่ หลากหลาย ตลอดจนเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4) สร้างโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาคนทุกคนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเด็กเยาวชนและประชาชนที่อยู่นอกระบบ ทั้งที่เป็นเด็กในวัยเรียนที่ออกกลางคัน เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส เพื่อส่งต่อเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือ ให้ได้เรียนรู้ตามศักยภาพและตาม สภาพแวดล้อม รวมทั้งประชาชนที่ต้องการทักษะเพิ่มเติมในการประกอบสัมมาอาชีพ โดย ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในระดับจังหวัดและในระดับท้องถิ่นในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ นอกระบบและการบริหารจัดการให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.5 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน นำค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยเป็นฐานในการพัฒนาคนและสังคม

6.5.1 เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการบ่มเพาะให้คนมี ศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรมในวิถีชีวิต

1) พัฒนาศักยภาพครอบครัว โดยส่งเสริมการมีอาชีพและรายได้ที่แน่นอน สามารถดำรงชีวิตอย่างพอเพียง สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ ศักยภาพของครอบครัว มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเชื่อมโยงกับเครือข่ายครอบครัว ให้สิ่งจูงใจแก่ครอบครัวที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับพ่อแม่และผู้ปกครอง โดยสร้างโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและรู้จักใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่าเพื่อลดช่องว่างระหว่างครอบครัว

2) พัฒนาวัฒนธรรมที่ดีและนำคุณค่าอันดีงามของครอบครัวไทย อาทิ ความเอื้ออาทรและการเป็นเครือญาติมาใช้ในวิถีชีวิต ควบคู่กับการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้อง และมีจิตสำนึกในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่จะมีผลกระทบต่อการเบี่ยงเบนทางวัฒนธรรม

3) ผลักดันให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์อันดีต่อครอบครัวและชุมชน และภาคธุรกิจจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

6.5.2 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน

1) สนับสนุนการค้นหาอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมกลไกเชิงสถาบันในชุมชนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจใน พหุวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความมั่นคงทางวัฒนธรรมและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน

2) สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการการเรียนรู้ใน

ชุมชน การศึกษาตลอดองค์ความรู้ของชุมชนและชุมชนต้นแบบ การจัดการตนเอง ได้ตามบริบทของพื้นที่ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ

3) ส่งเสริมการขยายผลและพัฒนาศักยภาพของคนสามวัย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างความเข้าใจที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนอย่างอบอุ่นและเข้มแข็งควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเครือข่ายภาคประชาสังคม และภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาระบบเฝ้าระวังปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน

6.5.3 ส่งเสริมภาคประชาสังคมและองค์กรธุรกิจเอกชนในการทำงานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลไกภาครัฐ และร่วมกันสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งการส่งเสริมภาคเอกชนที่ประกอบกิจการเพื่อสังคมที่สร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ขององค์กรและผลประโยชน์ของชุมชนและสังคม โดยเฉพาะส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับแรงงานในสถานประกอบการหรือบริเวณใกล้เคียง การยกย่ององค์กรธุรกิจเอกชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสาธารณะ ตลอดจนการยกย่องคนดีในสังคมให้เป็นต้นแบบและตัวอย่างที่ดีผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

6.5.4 พื้นฟูบทบาทของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมศีลธรรมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยสนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่แก่นของศาสนาที่ถูกดองและจัดพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึงรวมทั้งมีการสร้างนวัตกรรมและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้มีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมตามหลักคำสอนทางศาสนา

6.5.5 พัฒนารูปแบบของสถาบันทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

1) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หรือจังหวัดต่างๆ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาคน ชุมชน และสังคมในพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม

2) ส่งเสริมความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาในการปลูกฝังกระบวนการคิดที่อยู่บนฐานของศีลธรรม การยอมรับความแตกต่าง สำนึกความเป็นพลเมือง และวัฒนธรรมประชาธิปไตย รวมทั้งการใช้ประโยชน์ทุนทางสังคมในการหล่อหลอมและสร้างค่านิยมที่ดี การฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงาม

3) สร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้เป็นพลังสำคัญที่มีบทบาทต่อการสะท้อนความต้องการของประชาชน รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ โดยจัดสรรพื้นที่ออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ตามความสนใจ วิเคราะห์แนวทางการใช้ประโยชน์ในการใช้สื่อออนไลน์ และมีการจัดระบบระเบียบการบริหารจัดการอย่างเข้มงวด

6.5.6 สร้างค่านิยมให้คนไทยภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และยอมรับความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด และสร้างความเป็นเอกภาพในสังคม ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรม ร่วมกับประชาคมโลก โดยเฉพาะประชาคมอาเซียนเพื่อให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมในรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน

7. แผนการศึกษาชาติ

7.1 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสันติสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ โดยนัยดังกล่าว ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาจึงเน้นการพัฒนาใน 4 ด้าน อย่างสมดุลและกลมกลืนกัน คือ ด้านปัญญา ด้านจิตใจ ด้านร่างกายและด้านสังคม

7.2 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)

เพื่อให้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งกำหนดไว้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานและองค์กรตาม โครงสร้างการบริหารแผนเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้กำหนดเป้าหมายโดยรวมให้มีการบริหารแผนการศึกษาแห่งชาติ ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อการบริหารแผนสู่การปฏิบัติ ดังนี้ (วิทวัส สิทธิพันธ์. 2549 : 19-20)

7.2.1 จัดทำกรอบและแนวปฏิบัติของแผน โดยระดมสรรพกำลังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการแปลงแผนสู่การปฏิบัติทุกชั้นตอน ในลักษณะที่มีการเรียนรู้และบูรณาการความคิดร่วมกัน สร้างกรอบแนวคิดและหลักการในการจัดทำแผนพัฒนา ฯ และแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ทั้งสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งระบุนหน่วยงานองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนา และแผนปฏิบัติการ เฉพาะด้านตามภาระรับผิดชอบ

7.2.2 จัดเตรียมและพัฒนากลไกการนำแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรการ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในสาระของแผนพร้อมกับการกำหนดกลไกประสานแผนด้านต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนปรับระบบการจัดสรรงบประมาณที่เน้นผลลัพธ์ของงาน

ทั้งในปริมาณ คุณภาพและผลิตภาพ เช่นเดียวกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติ

7.2.3 ส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมรวมทั้งแผนปฏิบัติการในระดับพื้นที่ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนแต่ละพื้นที่ และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริหารแผนและนำแผนสู่การปฏิบัติในลักษณะที่เป็นองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยหลักยึดพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วมจากประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องรวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการประสานและการทำงานในแนวระนาบระหว่างหน่วยงาน

7.2.4 พัฒนาระบบและกลไกการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล แผนเริ่มตั้งแต่การส่งเสริมการจัดทำฐานข้อมูลทุกระดับที่จำเป็นต้องใช้ ให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลร่วมกันได้ พร้อมทั้งพัฒนาตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผน ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยตัวป้อนกระบวนการ และผลลัพธ์ ทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ และผลิตภาพ ตลอดจนจัดระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นมาตรฐานเดียวเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สามารถนำผลการกำกับ ติดตาม มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการอย่างสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำแผนไปปฏิบัติ

7.2.5 การประเมินผลแผน ในขั้นเตรียมความพร้อม ได้แก่ การประเมินผล ความรู้ความเข้าใจสาระของแผน ความพร้อมขององค์กรและกลไกตามโครงสร้างการบริหาร แผนระบบและกลไกการประสานงาน เป็นต้น ประเมินกระบวนการปฏิบัติ ได้แก่กระบวนการจัดทำกรอบแนวทางของแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ กระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติในทุกขั้นตอน ประเมินผลผลิต ผลลัพธ์และผลประโยชน์ ที่เกิดกับประชาชนว่าเป็นไปตามเป้าหมายเจตนารมณ์เพียงใด ทั้งนี้ กำหนดให้มีองค์กรกลางเป็นผู้ทำการประเมิน โดยประชาชนมีส่วนร่วมและให้ข้อมูล

8. หนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

หนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีดังนี้

8.1 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0904/09 ลงวันที่ 15 มกราคม 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มีนโยบายรณรงค์ให้เรือนจำและทัณฑสถานเป็นเขตปลอดจากผู้ใช้ไม้อู้น้ำ โดยการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังจนกระทั่งจบการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ต้องขังทั้งชายและหญิงที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต และมีโอกาสที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมภายนอกอีกเป็นระยะเวลายาวนาน อีกทั้งผู้ต้องขังในช่วงวัยนี้ส่วนมากมิได้เป็นอาชญากร โดยสันดาน หากผู้ต้องขังรายใดมีโทษต่ำกว่า 6 เดือน ให้จัดการศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังนั้น อย่างน้อย 1 สาขาวิชา หากผู้ต้องขังรายใดมีโทษตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ให้ผู้ต้องขังนั้นได้รับการศึกษาสายสามัญอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มสธ.) ให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องขัง

8.2 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0904/950 ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้ต้องขัง ได้มีนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังและส่งเสริมจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จัดแหล่งการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆ ที่มุ่งให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสเพื่อบูรณาการการเรียนรู้ด้วยตัวเองให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

8.3 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0904/1086 ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อให้อ่าน-เขียนภาษาไทย และการประกอบอาชีพอิสระสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยให้มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่เคยได้รับการศึกษาหรือได้รับแล้วแต่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ จะต้องจัดบริการให้เข้ารับการศึกษาก่อนขึ้นพื้นฐาน และส่งเสริมสนับสนุนความรู้วิชาชีพระยะสั้น และกลุ่มสนใจต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประกอบอาชีพสุจริตเป็นผลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

8.4 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0904/1159 ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยให้ชะลอการย้ายระบายนผู้ต้องขังย้ายกลับภูมิลำเนาหรืออื่นๆ สำหรับผู้ต้องขังที่กำลังศึกษาจนกว่าผู้ต้องขังจะมีการสอบเสร็จในแต่ละภาคเรียนนั้น เพื่อให้การเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ของผู้ต้องขังในการโอนทะเบียนเรียนให้เป็นไปตามแผนการศึกษาของผู้ต้องขัง

8.5 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0904/ว.40 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2545 เรื่อง แต่งตั้งผู้ต้องขังทำหน้าที่ผู้ช่วยสอนหนังสือ ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีนโยบายเปิดโอกาสให้เรือนจำและทัณฑสถาน แต่งตั้งผู้ต้องขังทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือ ได้ตามความต้องการ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ซึ่งมีกำลังไม่สมดุลกับ

จำนวนผู้ต้องขัง โดยแต่งตั้งนักโทษเด็ดขาดชั้นดีขึ้นไป ที่มีความสมัครใจ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ประพฤติปฏิบัติตนดี ไม่เคยกระทำความผิดวินัย รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายและได้รับการยอมรับจากผู้ต้องขังโดยทั่วไป เพื่อทำหน้าที่ช่วยสอนหนังสือ โดยให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการแต่งตั้งได้รับประโยชน์ตามกฎหมาย คือ การพักการลงโทษ หรือลดวันต้องโทษจำคุกเป็นกรณีพิเศษ นอกเหนือจากผู้ต้องขังรายอื่นๆ

8.6 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0904/1754 ลงวันที่ 4 กันยายน 2545 เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการบริหารการศึกษาผู้ต้องขัง ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถานปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบ โครงสร้างทางการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินการให้เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้ขอความร่วมมือระดมทรัพยากรจากหน่วยงานองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงาน การให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาจัดการศึกษาผู้ต้องขัง ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เข้ารับบริการทุกคน โดยแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ไม่น้อยกว่า 10 คน

8.7 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0704/95 ลงวันที่ 16 มกราคม 2546 เรื่อง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีพ อุดมศึกษา และการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบต่างๆ ที่มีความหลากหลาย เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขัง สามารถนำความรู้ที่ได้รับระหว่างต้องโทษไปใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตก่อนที่จะออกไปสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยขยายโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เข้ารับการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้ให้มีคุณภาพ และมาตรฐาน จัดการเรียนการสอนสายสามัญระดับต่างๆ แบบชั้นเรียนและทางไกลให้เป็นไปตามตารางสอน/แผนการพบกลุ่มตามหมวดรายวิชาที่ผู้ต้องขังลงทะเบียนเรียนแต่ละภาคการศึกษาอย่างเคร่งครัด และให้เสริมการเรียนรู้ด้วยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไทยคม จากโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่แพร่ภาพออกอากาศและเทปชุดวิชาเรียน ให้ดำเนินการในช่วงเช้าหรือหากมีผู้เรียนจำนวนมากให้ขยายเวลาเพิ่มในช่วงบ่ายได้ตามความเหมาะสม และให้ลดหยอดปริมาณงานของผู้ต้องขังที่เป็นนักเรียนให้มีความสมดุลกับช่วงเวลาที่ใช้เรียนด้วย เพื่อให้เกิดพัฒนาการความพร้อมในด้านร่างกายและจิตใจ สามารถเรียนรู้ในบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับผู้ต้องขังที่ทำหน้าที่

เป็นผู้ช่วยสอน ให้ผู้รับผิดชอบอบรมสั่งสอนด้าน การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีโดยสม่ำเสมอ เพื่อนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ทางราชการ

8.8 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยช. 0704/226 ลงวันที่ 31 มกราคม 2546 เรื่อง การจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีนโยบาย จัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน เป็น ไปด้วยความคล่องตัวเกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นไปตามแนวทางการร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์และกรมการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ ขอรับการ สนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนผู้ต้องขัง ในเรื่องเอกสารหลักฐาน ของผู้ต้องขังที่เข้าเรียนตามหลักสูตรกรมการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐาน วัน เดือน ปีเกิด ในการรับนักเรียน นักศึกษา เข้าเรียนใน สถานศึกษา พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ต้องขังที่เข้ารับการศึกษา ได้มีโอกาสจบการศึกษาอย่าง ทัวถึง กรณีเรือนจำและทัณฑสถานใดที่มีความพร้อมและต้องการขยายโอกาสทางการศึกษาใน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.ทางไกล) ให้ประสานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนใน พื้นที่ขอเปิดดำเนินการ

8.9 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยช 0704/1820 ลงวันที่ 4 กันยายน 2546 เรื่อง การจัดแผนการฝึกอบรมลูกเสือ-ยุวกาชาदनอกโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2547 ซึ่งกรม ราชทัณฑ์มีนโยบายนำกิจกรรมลูกเสือ-ยุวกาชาदनอกโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2547 ซึ่ง กรมราชทัณฑ์มีนโยบายนำกิจกรรมลูกเสือ-ยุวกาชาदनอกโรงเรียนเข้ามามีการจัดการฝึกอบรมให้กับ ผู้ต้องขัง ส่งผลดีทั้งในด้านการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดี อยู่ในระเบียบวินัยมีความยึดมั่นต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ผ่อนคลาย ความตึงเครียด ง่ายต่อการควบคุม ปกครองและยังเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกเข้า มามีส่วนร่วมสนับสนุนภารกิจของเรือนจำและทัณฑสถานอีกทางหนึ่งด้วย ให้เรือนจำ และทัณฑสถานที่มีความพร้อมและประสงค์จะนำกิจกรรมดังกล่าวมาดำเนินการจัดฝึกอบรม ให้กับผู้ต้องขังแจ้งความจำนงตามแบบสำรวจ เพื่อจะได้สรุปรวบรวมจัดทำแผนปฏิบัติการ ฝึกอบรมลูกเสือ-ยุวกาชาदनอกโรงเรียนประจำปี 2547 และวางแผนให้การสนับสนุนต่อไป

8.10 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยช 0704/406 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2547 เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์การจัดการศึกษาผู้ต้องขัง ตามที่กรมราชทัณฑ์ได้มีเทศติดตามประเมินผล การดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ต้องขังเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจาก การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1/2546 เป็นต้นมา กรมราชทัณฑ์ได้เรียนหาข้อปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไปยังสำนักบริหารงาน

การศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ได้แจ้งสถานศึกษาในสังกัดพิจารณาให้การสนับสนุนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิภาพ ให้เรือนจำและทัณฑสถานติดต่อประสานงานขอความอนุเคราะห์การจัดการศึกษาผู้ต้องขังกับสถานศึกษาในพื้นที่และศึกษารายละเอียดการจัดทำข้อมูลนักศึกษาผู้ต้องขังที่ไม่มีหมายเลขประจำตัวประชาชน (ระบบเลข 13 หลัก) เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ต้องขังได้รับการศึกษาวิชาชีพสาขาต่างๆ อย่างต่อเนื่องทั่วถึงกันและเป็นผลสำเร็จให้ใช้เงินทุนฝึกวิชาชีพดำเนินการได้

8.11 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 0704/1781 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2547 เรื่อง การลงทะเบียนเรียนนักศึกษาผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์มีนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง โดยได้ประสานงานกับสำนักความร่วมมือ (สม.) สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ตามความรู้พื้นฐานและความสนใจของผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพื่อขยายโอกาสส่งเสริมการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจจริงเข้ารับการศึกษามาให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะสามารถนำความรู้ไปใช้เป็นแนวทางการประกอบอาชีพและศึกษาต่อ ณ สถานศึกษาภายนอกภายหลังพ้นโทษ ติดต่อประสานงานขอความอนุเคราะห์กับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในพื้นที่ เพื่อเปิดดำเนินการจัดการศึกษาวิชาชีพทั้ง 2 หลักสูตร และขอรับการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษาให้กับผู้ต้องขังที่เข้ารับการศึกษานี้ทั้ง 2 หลักสูตร

8.12 หนังสือกระทรวงศึกษาธิการที่ ศษ 0210.03/6473 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2548 เรื่อง แนวทางการดำเนินการ โรงเรียนผู้ใหญ่ การที่รัฐบาลได้ปรับกลยุทธ์การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ภายใต้แนวคิดที่มุ่งเน้นผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ เป็นหลักในด้านการบริหารงบประมาณ ได้ใช้ระบบงบประมาณมุ่งเน้นผลงานเป็นหลัก ซึ่งผลงานทางการศึกษาคือ ตัวนักศึกษา งบประมาณที่จัดสรรให้จึงเป็นรายหัวนักศึกษา ประกอบกับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ไม่เอื้อที่จะดำเนินงานในรูปแบบโรงเรียนผู้ใหญ่ เพราะได้รับงบประมาณไม่เพียงพอและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไป จึงเห็นสมควรให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในภาคเรียนที่ 2/2548 โดยดำเนินการ ดังนี้

8.12.1 ประกาศยุบเลิก โรงเรียนผู้ใหญ่ที่อยู่ในความรับผิดชอบ

8.12.2 แจ้ง โรงเรียนผู้ใหญ่ให้ทราบรายการเอกสารและหลักฐานที่จะต้อง
ส่งมอบให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดหรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
กรุงเทพมหานคร

8.12.3 แต่งตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจรับ พร้อมตรวจสอบรายการ
เอกสารและหลักฐานของโรงเรียนผู้ใหญ่ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

8.12.4 กรณีที่โรงเรียนผู้ใหญ่นักศึกษาที่ยังไม่จบหลักสูตร ให้โอนไปเป็น
นักศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต ที่โรงเรียนผู้ใหญ่ตั้งอยู่ พร้อมโอนผลการ
เรียนไปด้วย

8.12.5 กรณีโรงเรียนผู้ใหญ่อยู่ในกรมราชทัณฑ์หรือสถานพินิจ ให้เป็นศูนย์
การเรียนของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/เขต ที่โรงเรียนผู้ใหญ่ตั้งอยู่โดยสอนแบบ
ชั้นเรียน

8.13 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยช 0704/304 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2549 เรื่อง
การจัดการศึกษาผู้ต้องขังตามแผนปฏิบัติการราชการ 4 ปี (2548-2551) กรมราชทัณฑ์ได้กำหนด
ตัวชี้วัดระดับกรมราชทัณฑ์ ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 เปลี่ยนภาระให้เป็นพลังยุทธหลัก :
การพัฒนาการจัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพ (นอกระบบ) ให้กับผู้ต้องขัง 2 ตัวชี้วัด คือ

8.13.1 ร้อยละของนักโทษเด็ดขาดที่ไม่รู้หนังสือได้รับการศึกษาให้สามารถ
อ่านออกเขียนได้ และผ่านเกณฑ์การประเมินของกรมราชทัณฑ์ น้าหนัก 2.5 เป้าหมาย 93

8.13.2 ร้อยละของนักโทษเด็ดขาดที่มีวุฒิการศึกษาระดับภาคบังคับ (ม.3)
ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น และสอบผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักบริหารงานการศึกษานอก
โรงเรียน น้าหนัก 2.5 เป้าหมาย 98

8.14 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยช 0704/432 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 เรื่อง
การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในเรือนจำและทัณฑสถาน กรมราชทัณฑ์ร่วมกับสำนักบริหารงาน
การศึกษานอกโรงเรียนจัดอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอน เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความ
เข้าใจ การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง สามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพ ได้ภายหลังพ้น
โทษ การจัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในเรือนจำและทัณฑสถาน สอดคล้องตาม
กรอบความคิดยุทธศาสตร์ “การยกระดับศักยภาพของประชากรวัยแรงงาน” ผู้ต้องขังใน
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุน
ยกระดับการศึกษาได้รับ โอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรมฯ ใน

ครั้งนี้จะต้องเสริมสร้างกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อประโยชน์กับผู้ต้องขังที่เข้ารับบริการ ให้เกิดการเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกรมราชทัณฑ์ที่วางไว้ และเพื่อให้การพัฒนา ศักยภาพครูผู้สอนในเรือนจำและทัณฑสถานแห่งนี้บังเกิดผลสัมฤทธิ์กับกลุ่มเป้าหมายผู้ต้องขัง ทุกคน

8.15 หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 0704/72 ลงวันที่ 11 มกราคม 2550 เรื่อง แนวทางการดำเนินงานการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ได้รับทราบปัญหา/อุปสรรคต่างๆ จากการนิเทศ ติดตามผลการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงได้ประสานงานหน่วยราชการต่างๆ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและบรรลุเป้าหมายของกรมราชทัณฑ์

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังที่อยู่ในความดูแล โดยได้มีหนังสือสั่งการในเรื่องต่างๆ ไว้เพื่อปฏิบัติ ทั้งการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังให้บรรลุเป้าหมาย การอ่านออกเขียนได้ การมีความรู้ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ โดยให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ในท้องถิ่น สามารถนำความรู้ที่ได้รับระหว่างต้องโทษ ออกไปประกอบอาชีพ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว ได้ ไม่ต้องตกเป็นภาระของสังคม

บริบททั่วไปของเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

1. พื้นที่และที่ตั้งของเรือนจำ

เรือนจำจังหวัดมหาสารคามเป็นราชการส่วนภูมิภาค สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม โดยตั้งอยู่เลขที่ 79 ถนนแจ้งสนิท ตำบลเวียงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ขนาดพื้นที่ 53 ไร่ 1 งาน แบ่งเป็นพื้นที่ภายในกำแพง 11 ไร่ 2 งาน 29 ตารางวา บริเวณพื้นที่ภายนอกกำแพงเรือนจำ 41 ไร่ 2 งาน 72 ตารางวา มีอำนาจควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี

2. โครงสร้างการบริหารงานของเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ปัจจุบันมีอัตราเจ้าหน้าที่ จำนวน 84 คน แบ่งเป็นเจ้าหน้าที่ชาย 66 คน เจ้าหน้าที่หญิง 18 คน แบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น 5 ฝ่าย ดังนี้

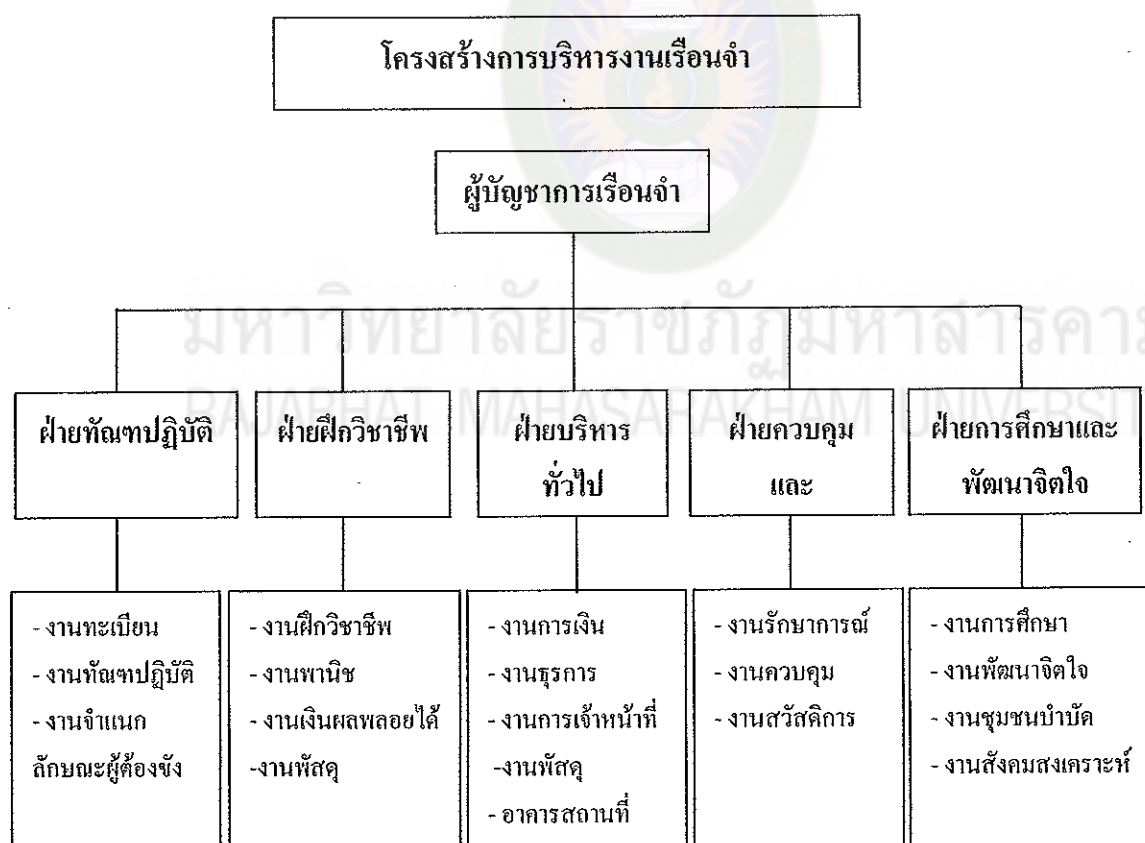
2.1 ฝ่ายบริหารทั่วไป ประกอบด้วย งานธุรการ งานการเจ้าหน้าที่ งานพัสดุและอาคารสถานที่ งานการเงินและบัญชี งานประชาสัมพันธ์และอื่น

2.2 ฝ่ายฝึกวิชาชีพ ประกอบด้วย งานเงินทุนฝึกวิชาชีพ งานพัสดุเงินทุนฝึกวิชาชีพ งานฝึกวิชาชีพ และงานแรงงานรับจ้าง

2.3 ฝ่ายทัณฑ์ปฏิบัติ ประกอบด้วย งานทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง งานทัณฑ์ปฏิบัติ งานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และงานคุมประพฤติ

2.4 ฝ่ายควบคุมและรักษาการณื ประกอบด้วย งานควบคุมผู้ต้องขัง งานรักษาการณื งานสวัสดิการ งานสันตนาการ งานสถานพยาบาล และงานรับเรื่องราวร้องทุกข์

2.5 ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ประกอบด้วย งานการศึกษา งานพัฒนาจิตใจ และงานสังคมสงเคราะห์

แผนภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานของเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม

3. โครงสร้างการบริหารงานฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

เรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ได้แบ่งมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ จำนวน 5 คน แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้

3.1 งานการศึกษาพื้นฐาน และอุดมศึกษา รับผิดชอบการเรียนการสอนในระดับไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา ม.ต้น ม.ปลาย ปริญญาตรีและปริญญาโท

3.2 งานอาชีวศึกษา รับผิดชอบการเรียนการสอนในระดับ ปวช. ปวส. ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยสารพัดช่าง

3.3 งานอาชีพระยะสั้น รับผิดชอบการเรียนการสอนการฝึกอาชีพระยะสั้น

3.4 งานพัฒนาจิตใจ รับผิดชอบการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาชั้นตรี โท เอก และการอบรมทางด้านศาสนาพิธี

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างการบริหารงานของฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งจะเป็นข้อมูลประกอบการวิจัย ตามลำดับดังนี้

จิราภรณ์ อ่ำพันธ์เปรม (2539 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน สายสามัญระดับประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดภาคกลาง” ผลการวิจัย สรุปได้ ดังนี้

1. ครูผู้สอนมีระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความรับผิดชอบ ความสำเร็จของงาน ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความมั่นคงปลอดภัย ลักษณะของงาน การยอมรับนับถือ นโยบาย และการบริหารเงินเดือนและสวัสดิการ ความก้าวหน้าในการทำงาน และมีระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในระดับน้อย ด้านสภาพการทำงาน

2. เพศ อายุ และวุฒิการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ในขณะที่ระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับความพึงพอใจเลย

รุ่งโรจน์ โพธิ์ทอง (2541 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” แบ่งประเด็นการศึกษาเป็น 3 เรื่อง คือ (1) สำรวจบริการการศึกษาที่เรือนจำจัดให้แก่ผู้ต้องขัง (2) ศึกษาภูมิหลังทางการศึกษาของผู้ต้องขังทุกคน (3) สอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับการบริการการศึกษาที่เรือนจำจัดให้ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่เรือนจำจัดให้แก่ผู้ต้องขังแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) การศึกษาสายสามัญจัดแบบชั้นเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (2) การฝึกอบรมด้านวิชาชีพ ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนจัดฝึกอบรมอาชีพสาขาต่างๆ (3) อบรมในด้านศีลธรรมและจริยธรรม มีการฝึกอบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่ อบรมความรู้ทั่วไปอบรมเฉพาะกรณีและอบรมก่อนพ้นโทษ (4) กิจกรรมเสริมการศึกษา ได้แก่ การบริการห้องสมุด กิจกรรมสนทนา การกิจกรรมกีฬา บริการเสียงตามสายและบริการด้านโทรทัศน์

2. ภูมิหลังการศึกษาของผู้ต้องขังสำรวจจากทะเบียนข้อมูลของผู้ต้องขังทุกคน ณ วันที่ 31 มกราคม 2540 มีผู้ต้องขังทั้งหมด 717 คน เป็นชาย 637 คน (87.84%) และหญิง 90 คน (12.55%) ช่วงอายุที่มากที่สุดอยู่ระหว่าง 21-30 ปี (39.75%) และอายุ 31-40 ปี ผู้ต้องขัง

ส่วนใหญ่ร้อยละ 76.01 มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ร้อยละ 97.63% มีเชื้อสายและนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 56.62 ยังเป็นโสด กรณีทำผิดมากที่สุด ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยาบ้า ยาเสพติด ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับเพศ ภูมิหลังการศึกษาพบว่า ร้อยละ 36.13 จบประถมปีที่ 4 ร้อยละ 34.95 จบประถมปีที่ 6 ร้อยละ 12.83 จบมัธยมศึกษา นอกจากนั้นจบสูงกว่านั้น และร้อยละ 5.44 ไม่เคยเรียนหนังสือร้อยละ 19.38 เคยเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนมาก่อน ได้แก่ การอบรมเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน การศึกษาสายสามัญ และการฝึกอบรมอาชีพ

3. ความเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษาสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 24.48 ของผู้ต้องขังทั้งหมดสรุปได้ ดังนี้

3.1 การศึกษาสายสามัญ กลุ่มตัวอย่าง 178 คน หรือร้อยละ 74.48 ไม่ได้เข้าร่วมการศึกษาศาสนาสามัญด้วยเหตุผลคือ อยู่ระหว่างการพิจารณาโทษ ไม่สมัครใจเข้าเรียน สุขภาพ ไม่สมบูรณ์ เรียนจบชั้นสูงกว่า และไม่มีเวลาเรียนเพราะต้องทำงาน มีเพียงร้อยละ 25.52 หรือ 69 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 7 คน ประโยชน์ที่ได้รับ คือ ได้รับความรู้ทำให้อ่านหนังสือออกเขียนได้ และได้วุฒิทางการศึกษาเพิ่ม ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ มีเวลาน้อย อุปกรณ์ไม่เพียงพอ สถานที่คับแคบ และสุขภาพไม่ดี ข้อเสนอแนะของผู้ต้องขัง ได้แก่ ควรปรับปรุงการใช้แรงงานผู้ต้องขังกับเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และควรจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ

3.2 การฝึกอบรมด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 79.92 ไม่ได้เข้าร่วมเพราะต้องทำงานตามที่เรือนจำกำหนดเข้าเรียนการศึกษาศาสนาสามัญแล้ว ไม่ได้สมัครและมีปัญหาด้านสุขภาพ มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 20.05 เข้ารับการฝึกอบรมด้านอาชีพ ได้แก่ ช่างตัดเย็บสตรี ช่างไม้เครื่องเรือน ช่างตัดผมชาย ช่างไฟฟ้า ช่างสีอาคาร คนตรีสากล ช่างปูน ช่างปูกระเบื้อง ช่างซ่อมโลหะ ช่างก่อสร้าง และช่างก่ออิฐ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนตอบว่าสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ปัญหาการอบรมด้านอาชีพ ได้แก่ มีเวลาฝึกอบรมน้อย อุปกรณ์และเครื่องมือไม่เพียงพอ และสถานที่คับแคบ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือให้เพียงพอและทันสมัย จัดด้านอาชีพให้หลากหลาย และปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสม

3.3 การฝึกอบรมด้านศีลธรรมและจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมนี้ ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ได้รู้หลักธรรมคำสอนของศาสนา ได้รับการพัฒนาจิตใจ และได้ข้อคิดในการดำรงชีวิต ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดหาพระภิกษุและวิทยากรที่มีชื่อเสียงและมีความสามารถมาบรรยาย ต้องการให้จัดกิจกรรมนี้ต่อไปและจัดใน

สภาพนี้ดีแล้ว ควรจัดสถานที่ สภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เหมาะสม และควรถามความต้องการของผู้ต้องขังว่าต้องการฝึกอบรมในเรื่องใด

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมการศึกษา

4.1 บริการห้องสมุด มีเฉพาะในแดนผู้ต้องขังชาย ร้อยละ 45.19 ของกลุ่มตัวอย่าง ตอบว่าไม่ได้ใช้ห้องสมุดเพราะต้องทำงาน ร้อยละ 54.81 เข้าใช้ห้องสมุด ประโยชน์ที่ได้รับ คือทำให้จิตใจสบายและคลายเครียด ได้รับข้อมูลและข่าวสารและความเพลิดเพลินได้รับความรู้ใหม่ๆ มีโอกาสศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ปัญหาหนังสือมีน้อย ระยะเวลาเปิดบริการน้อยเกินไป และสถานที่คับแคบ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดหาหนังสือให้มีหลายๆ อย่าง จัดหาสถานที่ให้เหมาะสม และควรเพิ่มเวลาการทำงานให้มากขึ้น

4.2 กิจกรรมกีฬา ร้อยละ 82.43 ของกลุ่มตัวอย่างตอบว่าไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพราะ ไม่มีอุปกรณ์กีฬา มีปัญหาด้านสุขภาพ ไม่มีสถานที่ ไม่ชอบเล่นกีฬา และต้องทำงาน ร้อยละ 17.57 เข้าร่วมกิจกรรมกีฬา ได้แก่ ตะกร้อ ปิงปอง ฟุตบอล และแบดมินตัน

4.3 เสี่ยงตามสาย กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 95.40 ตอบว่าสนใจรับฟังและเห็นว่ามีประโยชน์ คือ ได้รับความรู้ข่าวสารและความเพลิดเพลิน และทำให้ทราบถึงการปฏิบัติตนในเรื่องจำ ปัญหาได้แก่ระยะเวลาเปิดบริการต่อวันสั้นไป เสียงไม่ชัดและบริการไม่ต่อเนื่อง

4.4 บริการด้านโทรทัศน์ ร้อยละ 90.80 ดูรายการโทรทัศน์ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเพิ่มระยะเวลาให้บริการ ควรจัดเครื่องรับโทรทัศน์ประจำทุกเรือนนอน และควรเปิดวีดีโอด้วย

พุทธา ทูลฉลอง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการเรียนการสอน การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษามีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนด้านเนื้อหาของหลักสูตร 3 ลำดับแรก ได้แก่ เนื้อหาวิชารวบรัดเกินไป หลักสูตรไม่บรรจุทักษะในการปฏิบัติงานจริงของผู้เรียนและเนื้อหาวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสมกับเวลาเรียน

3. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน 3 ลำดับ ได้แก่ ผู้สอนละทิ้งการสอนในขณะที่เป็นชั่วโมงการสอน ผู้สอนเจ้าระเบียบเกินไป และครูผู้สอนไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้เรียน
4. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษามีความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนด้านการวัดและประเมินผล 3 ลำดับแรก ได้แก่ อุปกรณ์ทดสอบภาคปฏิบัติมีน้อย อุปกรณ์ทดสอบภาคปฏิบัติไม่ได้มาตรฐาน และครูผู้สอนใช้อ่านมากเกินไป
5. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
7. ผู้ต้องขังที่เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษาที่เรียนอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชาติชาย ชินคำหาญ (2547 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 3 และเขต 4 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 3 และเขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาสภาพและปัญหา พบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 3 และเขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านบุคลากร ด้านสื่อ/อุปกรณ์ และด้านสถานที่อยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาการบริหารจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนในเรือนจำและทัณฑสถานเขต 3 และเขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน
2. ผลการเปรียบเทียบพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนเขต 3 และเขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนก

ตามที่ตั้งพบว่า มีสภาพไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัญหาพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิวัฒน์ สิทธิพันธ์ (2549 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้ต้องขังที่มีต่อการให้บริการจัดการศึกษาในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้ต้องขัง ที่มีต่อการให้บริการจัดการศึกษาในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับมาก ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดการหลักสูตร อยู่ในระดับมาก และด้านวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ต้องขัง ที่มีต่อการให้บริการจัดการศึกษาในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม จำแนกตามกลุ่มเพศ สาขาวิชาที่เรียน และกำหนดโทษตามคำพิพากษาที่คงเหลืออยู่ จำแนกตามกลุ่มเพศ พบว่า ความพึงพอใจ โดยภาพรวมและรายด้านมีความพึงพอใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามสาขาวิชาที่เรียน พบว่า ความพึงพอใจ โดยภาพรวมและรายด้านมีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามกำหนดโทษตามคำพิพากษาที่คงเหลืออยู่ พบว่า ความพึงพอใจ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนรายด้าน การเปรียบเทียบพบว่า ด้านการจัดการหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ และด้านวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านบุคลากร มีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ต้องขัง ที่มีต่อการให้บริการจัดการศึกษาในเรือนจำความสามารถ จากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานในทุกสาขาวิชาชีพ เพื่อที่เมื่อพ้นโทษแล้วจะได้นำไปใช้ในการสมัครงาน ต้องการให้มีครูผู้สอนที่เป็นสุภาพสตรีมาทำการสอนให้มากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ห้องสมุดควรเปิดทุกวันรวมทั้งวันหยุดต่างๆ ด้วยเพื่อที่นักศึกษาจะได้มีเวลามาศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ตลอด ต้องการให้มีการจัดเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ผู้ต้องขังหญิง

ปิยะรัตน์ เจริญประไพ และคณะ (2551 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังและความพึงพอใจในการมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์หัวหิน” ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคาดหวังของนักศึกษาต่อการมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์ หัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคาดหวังอยู่ใน

ระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีความคาดหวังอันดับแรก คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านกิจกรรมนักศึกษา รองลงมาคือ ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน และลำดับสุดท้าย คือ ด้านอาคารสถานที่

2. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์ หัวหิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน และความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย 3 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับ ได้แก่ คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนักศึกษา และ ด้านอาคารสถานที่

3. ผลการเปรียบเทียบทางคุณลักษณะของนักศึกษาที่มีเพศ โปรแกรมวิชาและที่พักอาศัยต่างกัน พบว่ามีความคาดหวังต่อการมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์หัวหิน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

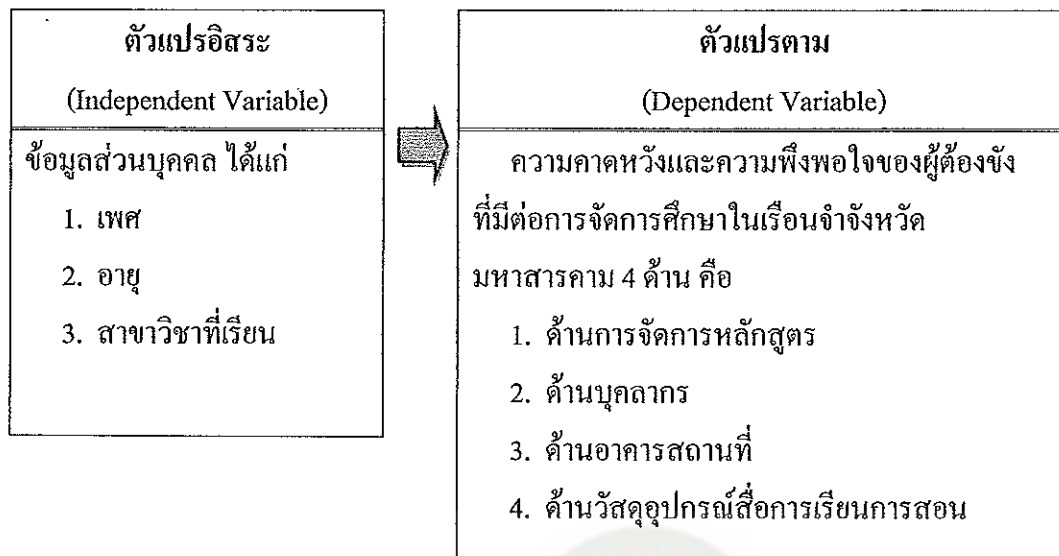
4. ผลการเปรียบเทียบทางคุณลักษณะของนักศึกษาที่มีเพศ โปรแกรมวิชาและที่พักอาศัยต่างกัน พบว่ามีความพึงพอใจต่อการมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์หัวหินแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ในการจัดการศึกษาระบบนอกโรงเรียน ในแบบชั้นเรียนของกรมราชทัณฑ์ที่จัดขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ทั่วประเทศ ยังมีสภาพการจัดการที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขอีกมาก จึงได้กำหนดกรอบในการวิจัยตามการประเมินของกรมราชทัณฑ์ เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการวิจัย 4 ด้าน เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข คือ ด้านการจัดการหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ซึ่งมีรายละเอียดตามกรอบแนวคิดการวิจัยดังแผนภาพที่ 4

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังและความพึงพอใจ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งตัวแปรต้นประกอบด้วย เพศ อายุ สาขาวิชาที่เรียนส่วนตัวแปรตามได้แก่ ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ต้องขังที่มีต่อการจัดการศึกษาในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการจัดการหลักสูตร ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย